

1092 Budapest, Ráday utca 28.

XV. évfolyam 2018/4. sz.

ÉLŐ MUZEÁLIS GYŰJTEMÉNYEK – ÉLŐ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) szakmai konferenciája
az Országos Könyvtári Napok 2018 tematikus hét keretében

Élő muzeális gyűjtemények – Élő egyházi könyvtárak címmel szervezett szakmai napot az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2018. október 2-án az MTA KIK Konferenciatermében. A rendezvény az *Országos Könyvtári Napok 2018: Közös tudás – Közösségi hozzáférés* tematikus hét *Örökség és emlékezet* programjához kapcsolódott.

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése már korábban is fontosnak érezte, hogy tagkönyvtárai is csatlakozzanak az Országos Könyvtári Napokhoz. Az Egyesülés 2018-ban immár másodszor rendezett szakmai összejövetelt az eseményhez kapcsolódva.

Ásványi Ilona, az EKE elnöke köszöntőjében emlékeztetett arra, hogy az IKSZ által koordinált szakmai hét több mint egy évtizedes múltra tekint vissza. Bevezetőjében szólt arról, hogy az Országos Könyvtári Napok tematikus hét ebben az évben három jeles eseményhez kapcsolódik.

Ezek a *Családok éve*, mely magyarországi kezdeményezés, *A kulturális örökség európai éve*, az Európai Bizottság javaslatára, és egy születésnap: *25 éve jött létre a Nemzeti Kulturális Alap*,

mely szervezet negyedszázada támogatja a kultúrát hazánkban. Az egyházi könyvtárak – az országos muzeális gyűjteményekkel karöltve – programjukkal a három jeles esemény közül az európai kulturális évhez is csatlakoznak. A nemzetközi kezdeményezés célja, hogy minél többen felfedezzék és megismerjék Európa kulturális örökségét. Az év szlogenje: *Örökségünk: a múlt és a jövő találkozása*.

Első előadóként Fülöp Attiláné, az IKSZ elnökségi tagja beszélt a Könyvtári Informatikai Kamara (az IKSZ elődje) létrejöttéről, majd átalakulásáról, az egyesület szervezte országos programokról. Ezek közül kiemelte az 1995–2005 között, és a 2006-tól napjainkig élő *Könyvtárak összefogása a társadalomért* projektet. Felhívta a figyelmet az időközben bekövetkezett szemléletváltásra. Kezdetben a könyvtárosszakma kérte a társadalom segítségét a könyvtárakért:

az első, 1995-ben Kecskeméten megrendezett konferencia címe *Az ország jövője, a könyvtár jövője* volt, 2006-tól a program-szervezők immár a könyvtárosokat és könyvtárakat hívják arra, hogy a lehető legszélesebb

értelemben, a legkülönbözőbb területeken fogjanak össze a társadalomért. Mára az Országos Könyvtári Napoknak egységes a célkitűzése, tartalma, arculata, reklámja és promóciója. A tematika évente változik, de a különböző témák egymásra épülnek. A 2018. évi programsorozat az elmúlt évekhez hasonlóan minden korosztályt megszólít, a rendezvények a fővárostól a legkisebb településig több száz helyszínen zajlanak.

A szakmai nap délelőttjén – az *Élő muzeális gyűjtemények* című részben – Boka László, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos főigazgatóhelyettese tartott előadást *Muzeális állomány – élő hagyatéka. Az OSZK kiállítás- és kiadványpolitikája az emlékek fényében* címmel. Szólt arról, hogy az OSZK-nak nemzeti és kutatókönyvtári feladatai is vannak. E tevékenység három pillére a kiállítások, kiadványok és konferenciák, melyek szorosan összefüggnek egymással. Elemezte, hogy változott meg napjainkban a nemzeti kulturális örökség fogalma: a mai szemlélet szerint ideológiáktól, politikától függetlenül minden tudományos és művészi produktum érdemes a megőrzésre. A muzeális gyűjteménnyel bíró könyvtárak – így a nemzeti könyvtár – feladata már régen nemcsak a megőrzés, hanem a sok szempontú feltárás és szolgáltatás. Ez utóbbinak az egyik lehetséges formája a közzététel kiadványokban, a bemutatás kiállításokon és az elemzés, illetve újabb értékek létrehozása tudományos kutatás során, továbbá ezek megismertetése széles körben, konferenciákon. Prezentációjában képekkel

illusztrálva bemutatta, hogy az elmúlt években hogyan valósította meg a nemzeti könyvtár ezt a hármas feladatot.

A következő huszonöt percen Máttyás Melinda és Virág Gabriella az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár munkatársai osztottak. Előadásuk címe: *Muzeális gyűjtemények az ELTE intézményi repozitóriumában, az EDIT-ben*. Az előadás első felében Virág Gabriella ismertette az ELTE Digitális Intézményi Tudástárat, majd Máttyás Melinda szólt az ELTE muzeális állományáról, azokról az unikális gyűjteményekről, melyek megjelennek az EDIT-ben. Végül a Transkribus programot (<https://transkribus.eu/Transkribus/>) ismertette, mely alkalmas kéziratos szövegek és régi nyomtatott anyagok (pl. folyóiratok) számítógéppel támogatott átírására és megjelenítésére különböző formátumokban. Máttyás Melinda bemutatta azt a munkát, melyet az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet hallgatóival végez az ELTE muzeális gyűjteményeinek számítógépesítéséért.

Szabó Ádám az MTA KIK Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye munkatársa előadásában az akadémiai könyvtár alapgyűjteményéről beszélt: *„Minden kezdet nehéz” – Az MTA könyvtárának alapító állománya* címmel. Röviden ismertette a Teleki család könyvszerető, könyvgyűjtő tagjai életútját, kiemelten beszélt Teleki Józsefről (1790–1855), akinek könyvtára a Magyar Tudományos Akadémia gyűjteményének az alapja lett. Beszélt az MTA Könyvtára alapítóleveléről, a könyvtár nevééről, a katalógizálási

törekvésekről, a possessor-bélyegzőről, a gyűjtemény meglehetősen nehéz sorsáról. Előadása végén feltette a kérdést, hogy mi lehet a célja és értelme egy gyűjtemény esetében az alapállomány kutatásának, meg is válaszolva a felvetést: egyrészt történeti forrás-elemzés és feldolgozás, mely árnyalhatja Teleki József életrajzát és a Teleki család történetét, valamint a könyvtár tematikus elemzése, mely munka újabb kultúrtörténeti, könyv és könyvtártörténeti adalékokkal is szolgálhat.

A délelőtti program végén kérdéseket tehettek fel a résztvevők és megoszthatták gondolataikat. A hallgatóság soraiból *H. Hubert Gabriella* (Evangélikus Országos Gyűjtemény – Evangélikus Országos Könyvtár) és *Tamási Balázs* (Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem Könyvtára) az EDIT-tel és általában a digitális közzététellel kapcsolatban tettek fel a teljes hallgatóságot érintő és érdeklő kérdéseket, *Baranya Péter* (Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtára) az egyházi múzeumok, levéltárak és könyvtárak összefogásának fontosságára hívta fel a figyelmet, mintegy előkészítve a délutáni első előadást.

A frissítő büféebéd után, a délutáni *Élő egyházi gyűjtemények* címmel meghirdetett programban egyházi könyvtárak munkatársai beszéltek a könyvtárukban-gyűjteményükben folyó munkáról.

Elsőként *Halászné Kapcsándi Szilvia* múzeumigazgató a pápai Pannonia Reformata Múzeum kiállításairól és az itt folyó múzeumpedagógiai munkáról beszélt. Előadásának címe:

Örökségünk életre keltése. Tudásegysítés és családbarát szolgáltatások a Pannonia Reformata Múzeumban volt. Az előadó tudásegysítés címszó alatt a könyvtári-, levéltári- és múzeumi anyagok egy közös kiállításban való prezentálásáról, élővé tételéről szólt. Először a 2017-ben megújult Pápai Református Gyűjteményekről beszélt, majd a Hajlék az örökkévalóságban című állandó kiállítást bemutatva elmondta, hogy a kiállítás tervezőit és megvalósítóit milyen kérdések foglalkoztatták a tervezés során. Például hogyan lehet hidat építeni múlt – jelen – jövő közé? Hogyan lehet „kiszolgálani” több generációt? Hogyan lehet családbarátta tenni egy múzeumot? Hogyan lehet az egyházi gyűjtemények könyvtári, levéltári, múzeumi anyagát egyesíteni egy, a 21. század kihívásainak is megfelelő kiállításban? Válaszokat is adott: a kiállítás kép- és videoanyaga megörökíti a dunántúli református gyülekezetek életét és emléket állít nekik. A családbarát kiállítás mindenkinek szól: a kisgyermektől a szépkorúig, az általános műveltségű embertől a teológusig. Az információ és tanító célú üzenet három síkban jelenik meg a kiállításon, különböző érdeklődési szinteknek megfelelően. A pápaiak vallják: egy egyházi gyűjtemény több mint múzeum, egyben misszió, hitvalló szolgálat és találkozási pont is. Az itt végzett munka múzeumpedagógia és múzeumandragógia egyben, melynek fontos eleme a hitelesség és a példamutatás.

Török Beáta, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára

vezetője „Mert minden fát a gyümölcséről lehet megismerni” (Lk 6,44) – *Jövőt tápláló gyümölcsöt kínálnak-e az egyházi felsőoktatási könyvtárak?* címmel tartott előadást. Először az egyházi felsőoktatási könyvtárak helyét vizsgálta a könyvtári rendszerben. Szólt a felsőoktatási könyvtárak szakkönyvtári jellegéről, helyükről a nem egyházi felsőoktatási könyvtárak között, valamint az egyházi könyvtárak esetében nem automatikusan elnyerhető nyilvános státuszról. Utána az egyházi felsőoktatási könyvtárak szakmai szervezetekkel való kapcsolatát elemezte, majd a 2017. évi statisztika (OSAP 1442) alapján számokban ismertette az egyházi felsőoktatási könyvtárak jellemzőit. Az előadó az egyházi felsőoktatási könyvtárak és könyvtárosok jellemzőiről szólva a következőket említette példákat hozva: kurrens idegen és magyar nyelvű teológiai szakirodalom gyűjtése, feltárása, hozzáféréseinek biztosítása nyomtatott és elektronikus formában; a szerzeményezés összehangolása a felekezetek között, és az egyes felekezeteken belül; egyetemi „tudásvagyon” összegyűjtése, rendszerezése, szolgáltatása – MTMT, elektronikus tartalmak előállítása, tudástárak létrehozása. Ezután ismertette a könyvtárosok és könyvtárak erősségeit és gyengeségeit. Szólt a felsőoktatási könyvtárakban folyó munkáról és a Sapientia Könyvtárának jó gyakorlatairól.

Mészáros Kornélia, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtárának vezetője *Lumen bibliothecarum: Könyvtári szerepek az egyházi*

felsőoktatásban című előadásában szintén először általában szólt a könyvtárak küldetéséről és az egyházi könyvtárakról. Ezután egy 2017-ben elvégzett, a könyvtárhasználati szokásokat elemző kutatásról számolt be (*Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című projekt). Ezt követően arról beszélt, hogy mit kínál napjainkban egy egyházi felsőoktatási könyvtár, konkrétan az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára. Ismertette intézménye és az Arcanum nagy közös vállalkozását, a Hittudományi gyűjtemény elnevezésű helyi adatbázis létrejöttét. Mészáros Kornélia ezután egy 2017. szeptember 1. és 2018. szeptember 30. között készített, az evangélikus egyetem könyvtárában készült felmérés statisztikai adatait osztotta meg a hallgatósággal a könyvtárhasználatról, majd a könyvtár külső és belső partnereiről.

Tamási Balázs, az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem Könyvtára vezetője saját könyvtáráról mesélt *Közép-Európa egyik legjelentősebb zsidó könyvtára: az OR-ZSE újjáéledő gyűjteménye* címmel. A rabbiképző intézet, benne a könyvtár történetéről szólt, az 1877 és 1938 közötti felívelő szakaszcól, mikor az intézmény azt a célt tűzte ki, hogy Európa elsőszámú zsidó könyvtára legyen. Majd az 1938 és 1943 közötti időszakról, amikor a zsidótörvények és a csökkenő állami támogatás következtében egyre inkább ellehetetlenült az intézmény. Elmondta, hogy 1944-1945-ben a könyvtár fele megsemmisült, 1950-ben 50 000 kötet maradt

és került vissza a rabbiképző intézetbe Scheiber Sándornak köszönhetően. 1950 és 1985 között a hitélet megújítása volt a cél; feldolgozatlan és feldolgozhatatlan traumák között feldolgozatlan és feldolgozhatatlan könyvhalmazként vegetált az intézmény. 1985 és 1998 között, különösen 1989 után Schweitzer József főrabbinak és Remete László könyvtárvezetőnek köszönhetően egyféle megújulás kezdődött. 2000-től a rabbiképző intézet egyetem lett, a könyvtár új helyre költözött, tömörített épült, elkezdődött az Aleph program bevezetése, de a költöztetés következtében a különböző állományrészek összekeveredtek. 2014 és 2016 között indult el egy új könyvtárrendezési projekt. A munkának jó eredménye lett egy kereshető lista, a relatív rend és a pontos példányszámok. 2017 és 2018 a megújulás ideje, elmozdulás egy, a 21. századi olvasói igényeknek megfelelő könyvtár felé. További tervek 2019 és 2021 között: az elodázhatatlan épületrekonstrukció, a raktár, az olvasóterem és a munkahelyiségek modernizációja és bővítése, muzeális tér, látványraktár létrehozása.

A szakmai napon végül *Kövécsek Ildikó*, az EKE titkára, a szegedi Gál Ferenc Főiskola Könyvtára vezetője beszélt *könyvtára múltjáról és jelenéről*. Az előadó emléket állított a 20 éve elhunyt jeles egyháztörténésznek, lelkipásztornak és könyvtárosnak, Lotz Antalnak. Kövécsek Ildikó az előadásra készülve nagyon érdekes adataira eseményre bukkant, miszerint 1971-ben egyházi levéltárosi tanfolyamot, 1973-ban egyházi könyvtárosi tanfolyamot szerveztek zömében egyháziak részére állami intézmények. Az OSZK által indított könyvtáros tanfolyam okát így jelölte meg egy, az előadó által idézett forrás: *„Az egyházi gyűjtemények kezelése és feltárása speciális ismereteket igényel: részben többet, részben kevesebbet, de főként mást, mint amit és amennyit az egyetemi, ill. a középfokú általános könyvtárosképzés nyújtani tud.”* (Pintér Márta) A szegedi szeminárium – teológiai főiskola –

történetében jelentős esemény volt, amikor elindult a világi teológusok képzése, majd az a gesztus, amikor a főiskola felvette Gál Ferencnek, a 20. századi magyar teológia meghatározó személyiségének a nevét. Napjainkban a Gál Ferenc Főiskola Könyvtára felsőoktatási és egyházmegyei szakkönyvtárként definiálja magát, ahol szakképzett könyvtárosok működtetik a könyvtárat. A könyvvállomány 99 %-a elektronikus katalógusban feltárt, autopszia alapján. 2014-től új kihívást jelentett a Gál Ferenc Főiskola bővítése-bővülése három karral (2017-ben Szarvas – a Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar Könyvtára és Gyula – a Gál Ferenc Főiskola Egészség- és Szociális Tudományi Kar Könyvtára, 2018. Békéscsaba – a Gál Ferenc Főiskola Gazdasági Kar Könyvtára), mely szorosabbra fonta a szegedi főiskola könyvtára együttműködését a három kari könyvtárral. A könyvtárnak szoros a kapcsolata a Szeged-Csanádi Egyházmegye Gelsey Vilmos Pedagógiai Intézetével is.

Délután is volt mód arra, hogy a hallgatóság kérdéseket tegyen fel. Többen reflektáltak egyházi és nem egyházi könyvtáros kollégák is: valamennyien az előadók tanúságtételét, elkötelezettségét, lelkesedését és missziós tevékenységét dicsérték. Az EKE elnöke, Ásványi Ilona és Kövécsek Ildikó, az EKE titkára, a konferencia szervezői azt kérték az előadoktól, hogy demonstrálják: a muzeális anyagot őrző gyűjtemények és az egyházi könyvtárak nem holt múzeumok, archívumok, könyvraktárak, hanem élő intézmények. Működésükben, szolgáltatásaikban valóban a múlt és a jövő találkozik, amikor korszerű gyűjteményeket működtetnek, akár műemléki környezetben is. A konferencia előadói mindannyian teljesítették ezt a kérést.

A jó hangulatú, hasznos szakmai napon elhangzott előadásokat örömmel osztjuk meg az EKE honlapján minden érdeklődővel.

Ásványi Ilona
EKE elnök

CSALÁD- ÉS ISKOLATÖRTÉNET ÖSSZEFONÓDÁSA, AVAGY MIRE HASZNÁLHATÓK A KÖZGYŰJTEMÉNYI FORRÁSOK

címmel rendezett konferenciát 2018. október 1-én
az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

A család kutatás mind a magánembereket, mind a szakembereket széles körben érdeklő téma. A könyvtárak, levéltárak és a múzeumok is a maguk gyűjteményeiből fontos forrásdokumentumokat biztosítanak ehhez. Az iskolai évkönyvek, az iskolai anyakönyvek, az iskolai élet egyéb írott és tárgyi dokumentumai egyszerre mesélnek konkrét emberek, családok és korszakok történetéről.

Péterfi Rita igazgatónő köszöntötte az egybegyűlteket. Elmondta, hogy a család- és iskola-történet összefonódik, éppen ezért gondolták úgy, hogy az OPKM, a Fővárosi Levéltár és a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára közösen tartja meg a konferenciát. „Nem riválisai vagyunk egymásnak, hanem együttműködünk” – mondotta. Hiszen a feladatok is közősek: gyűjtés, feldolgozás, szolgáltatás, azaz a tudás közvetítése.

A Bolyaiak és az Eötvösök. Eötvös József, a Bolyai-kultusz magyarországi elindítója címen *Gazda István* tudománytörténész, a Magyar Tudománytörténeti Intézet igazgatója volt az első megszólaló. Kiváló és szuggesztív előadónk pillanatok alatt eljuttatott bennünket egy geneológiai sor bemutatásával Zrínyi Miklóstól Thurzó Gáboron, Károlyi Sándoron és a Lilienfeldeken keresztül Eötvös Józsefig. Felsorolt számos kiadványt, amelyek nélkülözhetetlenek a történelem segédtudományaihoz, így a családtörténeti kutatáshoz a Nagy Ivánon és Kempelenen kívül. Csak néhány ezek közül: Baán-Kóczy-Gazda: Magyar családtörténeti és címertani irodalom 1561-1944; Magyar Könyvészet 1921-1944; Bogdán István: A történelem segédtudományai

1986; Bodor-Gazda: Magyarország honismereti irodalma 1527-1944; Márkus Mészáros-Gazda: Magyar neveléstörténeti irodalom (1800-1944) 1985.

Megtudtuk, hogy Eötvös Lóránd tudós fotográfus volt, aki 2500 eredeti felvételt hagyott maga után. Nem véletlenül neveztek el róla hegy-csúcsot Olaszországban. Nem kis derűtséget okozva elmesélte, hogy milyen módon kapta meg az ELTE névadójaként Eötvös Lorándot. A „névadó” bizottság azon tagját, aki báró Eötvös Lorándot ajánlotta, azonnal börtönbe zárták, majd később – nem találva megfelelő szocialista tudóst – előkerült a Népszava 1919. április 11-i száma, melyben a következőket olvashatjuk: „*A közoktatásügyi népbiztosság Eötvös Lorándot, a nemzetközi tudományosságának szerdán elhunyt nagy munkását a munkástársadalom halottjának tekinti és maga gondoskodik temetéséről.*” Így megszületett az ideológia, a proletáriátus nagy halottja már megfelelt névadónak.

Kiemelte, hogy Eötvös József a Bolyai-kultusz elindítója. 1869-ben Olaszországból kapott levélben hívták fel figyelmét a két nagyszerű erdélyi tudósra. „*A nagy táltum, amely használatlanul ásatott el*”- írják Bolyai Jánosról. Az Appendix 1867-ben megjelent franciául és németül, 1868-ban olaszul és csak 1896-ban magyarul! Eötvös Loránd Kolozsvárott a Bolyai-emlékünnepe (1903. jan. 15.) beszédéből idézett zárásként: „*ha igazi tudósok és – amint kell – jó magyarok akarunk lenni, úgy a tudomány zászlóját olyan magasra kell emelnünk, hogy azt hazánk határain túl is meglássák, és megadhassák neki az illő tiszteletet*”

Mitadtak nekünk a statisztikusok?

Család és oktatás a számok tükrében a XIX. és XX. század folyamán előadás-címmel Kovács Csaba tudományos kutató, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárát képviselte.

Az első népszámlálás II. József nevéhez fűződik 1784-1787 között, amely az adózásra és a katonai szolgálatra irányult. Az első modern népesség-összeírás 1869-ben történt. Először kérdeztek rá a megszámlált személy műveltségi és családi viszonyaira. Később egyre összetettebb lett az iskolarendszer így a műveltségi és oktatásköri kérdések is bővültek. Grafikonokon láthattuk a változást: a népiskolai rendszer – általános tankötelezettség bevezetése után érvényesült a súlyponteltolódás a műveltségi szintekben.

Kovács Csaba ismertette még a főbb kutatási területeket:

1. Kultúrstatistika:

- Könyvkiadási statisztika: 19. sz. elejétől
- Múzeumok és kiállítások: 19. sz. végétől
- Sajtóterjesztés: 19. sz. végétől
- Sajtókiadás: 1926-tól
- Mozi: 1927-től
- Színház: 1928-tól
- Kultúrházak: 1930-tól
- Rádiózás: 1925-től
- Televízió: 1957-től

2. Családi állapotra vonatkozó kérdések

3. Családstatistika:

- 1970 óta személyi kérdőívek bevonásával történik.

Családfakutatás és levéltár-pedagógia. Iskolai iratok beépítése a levéltár foglalkozásaiba címmel Rácz Attila főosztályvezetőt hallottuk a Budapest Fővárosi Levéltárából.

A családfakutatás fontos szerepet kap a levéltár-pedagógiai foglalkozások során is. 2010 óta rendszeresen tartanak foglalkozásokat, többféle tematikát dolgoztak ki. Téma napokat, vetélkedőket rendeznek.

Jelenleg 4 témában ismertetik meg a digitalizált és eredeti levéltári dokumentumok használatát a fiatalokkal. A témák a következők:

1. PUF – A Pál utcai fiúk című ifjúsági regény adja a keretet. Irányított kutatással megtudják a diákok, hogy ki honnan származik, mely iskolákban tanult. Kik voltak a Pásztorok?

2. Fasori – A Fasori Evangélikus Gimnázium diákjai Neumann János és Wiegner Jenő személyével ösztönzik arra a résztvevőket, hogy megismertessék, vajon hogyan éli át a kutató a kutatás élményét. Az előadó megjegyezte, hogy szerencsére az Evangélikus Országos Levéltár a BFL-ban bérlet raktárat és nagyon jól együttműködnek az ott „állomásozó” kollégákkal: könnyen hozzájutnak egy-egy eredeti dokumentumhoz.

3. Egyéb iskolai iratok – Egy múzeumpedagógiai pályázat elnyeréséhez 7 iskolával kötöttek szerződést. Példaként a Veres Pálné Gimnáziumot említette, ahol már az 1800-as évek végétől tantestületi jegyzőkönyvek, érettségi dolgozatok állnak rendelkezésre.

4. A „Rejtőzködő Birodalom” – még kidolgozásra vár. Rejtő Jenő (Reich Jenő) élete és művei köré épülne fel a kutatás.

A Pál utcai fiúk a múzeumban címmel üdítő múzeumpedagógiai foglalkozását mutatta be *Vargáné Arany Csilla Katalin* múzeumpedagógus, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa. A program elsősorban az iskolásoknak szól, akiknek a regény kötelező olvasmánya. Először térképen próbálják megtalálni, hogy mely helyszíneken játszódik a regény. Majd kis tárgyakat felismerve kell kitalálni, hogy azok melyik szereplőhöz kötődnek. Megismerkedhetnek a 19. század végén berendezett népiskolával. Beülhetnek a padokba, megismerik a környezetet, a fegyverkezés eszközeit stb. Pennával, mártogatós tollal írhatnak egy-egy regénybeli szereplő nevében egy másik szereplőnek üzenetet. A foglalkozás során egy-egy ismeretlen fogalommal ismerkednek meg a diákok. Esetünkben ez a *stanecli* volt. El kellett készíteni, meg kellett tölteni, de csak olyan csemege kerülhetett bele, amit a regény sorai közt olvashattunk. A program szórakoztató, élvezetes ismerkedés a múlt század oktatásával, mindennapi életével. Egy ilyen foglalkozás után bizonyára jobban sikerül a témazáró dolgozat, mert átélve mindez megmarad az iskolás korosztály emlékezetében.

Egy polgárlány iskoláztatása és háborús levelezése. Az 1910-es évek családi dokumentumai alapján címmel *Gereben Ferenc* művelődésszociológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK professzora egy néhány évvel ezelőtt, a Vas megyei Velem községben őrzött családi hagyatékban fellelt első világháborús

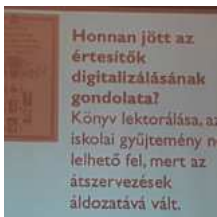
levelezést és annak történelmi hátterét mutatta be, a 2017-ben megjelent **„Most minden valamirevaló férfinak itt a helye!”** című könyve alapján. A lövészárokból írt levelek a harctéri eseményekről és szabadidős tevékenységekről, a levélírók lelki állapotáról, harci moráljáról is tudósítanak, ugyanakkor a család- és hadtörténeti információk mellett művelődés- és társadalomtörténeti vonásokat is hordoznak. Egy család, sőt egyetlen személy dokumentumainak kis világában – mint cseppben a tenger – ott tükröződik a kor történelmének nagy drámája. Az egyetlen személy nem más, mint az előadó nagymamája Keszler Aranka, egy evangélikus polgári család leánya. A megszólaltatott levélírók hasonlítanak egy háborús regény szereplőéhez, akik harcolnak, szerelembe esnek, megsebesülnek és esetenként meg is halnak, de akiknek – néha csak hézagosan feltárható – történetét nem az író fantáziája, hanem maga a történelem alakította. Az előadás kiválaszt néhányat a kötet levélírói közül, és az ő sorsukon keresztül – a hagyatékban talált képeket is segítségül hívva – ábrázolja a száz évvel ezelőtti Nagy Háború sokszínű világát.

Egy iskolatörténeti gyűjtemény szerveződése, forrásai és használatuk a családkutatásban címmel *Balogh Mihály*, az OPKM nyugalmazott főigazgatója olvasta fel előadását. Elmondta, hogy az iskolatörténeti szakgyűjtemény könyvtári kontextusban szólal meg az iskolai könyvtár iskolatörténeti gyűjteményeként. Példaként Pannonhalmát

említette meg, melynek már kezdettől könyvtára is volt. 1895/1896-ban számos iskolatörténet jelent meg, ezek ott maradtak az iskolák könyvtáraiban. A II. világháború után az államosítással megszűntek az iskolai értesítők, melyekből kutatható lenne az iskolatörténet. Az 1960-as években a Hazafias Népfront felkarolta a helyismereti, helytörténeti gyűjtemények létrehozatalát. Számos ilyen létesült, a gyűjtés és feldolgozás is eredményes vagy részben eredményes volt, de a szolgáltatás elkülönül a gyűjteménytől. 1995-ös Nemzeti Tantervben felértékelődött az iskolai könyvtárak szerepe, SzMSz, gyűjtőköri szabályzat határozza meg a munkát. A helyi tantervekbe bevezették a honismeret, helyismeret tantárgyat. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről már a helytörténeti gyűjtemény szolgáltatásáról beszél.

Tehát szándék és igény van, de idő és hely nincs, zsúfoltság, kényszerhelyzet van a törzsállomány gondozása mellett – állapította meg Balogh Mihály.

Az iskolai értesítők digitalizálása és közzététele kapcsán keletkezett tapasztalatokról Czupi Gyula, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár igazgatója beszélt. Nagykanizsán 1999-ben határozták el, hogy a helyi tartalmak digitális hozzáférhetőségét biztosítják. „Közösen gyűjtünk és használunk” szlogennel indították el a városban a helyismereti kutatások segítségét. A munkát a mikrofilmek, majd a helyi

sajtó digitalizálásával kezdték el. A Zalai Közönyt 1920-tól digitalizálták, mára már kb. 10 ezer oldal érhető el.

Mi a cél?

- helyismereti kutatások segítése;
- olcsó eszközökkel, könnyű betanulással, a létrehozás és a használat tömegessé válásának lehetőségével digitalizálni;
- a „helyről”, a régióról létrejött dokumentumok közzétételét biztosítani.

A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája címmel Gráberné Bősze Klára bibliográfus beszélt a könyvtár olvasótermében. Felolvasásában az iskolatörténet kutatáshoz nélkülözhetetlen iskolai értesítőkről hallottunk.

Elődeink az iskolapadban, azaz miről mesélnek az iskolai értesítők? címmel Bognár-Nagy Mária különgyűjtemény-kezelő, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa tartott előadást. Gereben Ferenchez hasonlóan ő is egy családtag kapcsán, anyai nagynénjének, Csavajda Júliának és édesapjának, Nagy Lajosnak iskolai tanulmányait mutatta be, iskolatörténeti összefüggésben.

A konferencián elhangzott előadások prezentációi az alábbi linken érhetők el: <https://bit.ly/2GalMXm>

Kovácsné Pázmándi Ágnes
Dunamelléki Református
Egyházkerület Ráday Könyvtára

MAGYAR KÖNYVTÁROK VILÁGTALÁLKOZÓJA VIII.

2018. november 6-7. – Országgyűlési Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár

Im már nyolcadik alkalommal szervezte meg az OGYK, az OSZK és a KI a **Magyar Könyvtárosok Világtalálkozóját** *Európai kultúra – nemzeti örökség* címmel 2018. november 6-7-én.

A programönálló honlapján – <http://vilagtalalkozo2018.oszk.hu/> – ezeket az ismertető és invitáló sorokat olvashatjuk: „Történelmet nem azért írunk, hogy különféle eredetű és értékű adatokat egybehordjunk, és látásmódunknak megfelelően csoportosítsunk, hanem azért, hogy irányt mutathassunk a ma élőknek. Ezért szükséges időszakonként történelmi látványt is készíteni. / Bakay Kornél/ A „történelmi látvány”-t szakmánk horizontján a Magyar Könyvtárosok Világtalálkozójának sorozata biztosítja. Az idén VIII. alkalommal megrendezett találkozó kulcs gondolata: *Európai kultúra – nemzeti örökség*. Az előző, 2013-ban rendezett találkozón a központi gondolat: *Határtalan együttműködés. Stratégia, integráció, megújulás* volt. Míg a VI. találkozó (2004) *Az európaiság – magyarság. Kulturális örökség és integráció* címet viselte. A felvázolódó másfél évtizedes ív is mutatja, szakmánk ezer szállal kötődik az európai kultúrához. A történelmi gyökerek nem elválasztanak, hanem összekötnek bennünket. Ennek megélő láttatása, a magyar kulturális hagyományok európaivá, az európaiak magyarrá modifikálása közös felelősségünk.

A találkozó első napján az *Országgyűlési Könyvtárban* Bellavics István úr (Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság) köszöntőjét követően dr. Horváth Józsefnek, a Nemzeti Közszerződési Egyetem főtitkárnak, az Országgyűlés elnöke által alapított Nagy Miklós díjat adta át. A Kövér László

házelnök által létrehozott díjat első alkalommal osztották ki annak a személynek, aki tevékenységével kiemelkedően segítette az Országgyűlési Könyvtár munkáját. Hiller István, az Országgyűlés alelnöke köszöntőjében kijelentette, hogy a 150 éves Országgyűlési Könyvtár több mint egy gyűjtemény, a könyvtár nemzetünk legféltettebb kincse. Az alelnök úr könyvtáros gyökereit sem megtagadó köszöntőjét követően átadta Halász Albertnek, a Lendvai Városi Könyvtár igazgatójának Kövér László házelnök úr könyvadományát. Az EMMI kultúráért felelős államtitkár képviselőjében Fülöp Péter úr mondott köszöntőt, melyben felvázolta, hogy az egyik legrégebbi hivatás, a könyvtáros-ság, a 21. századra hogyan kapcsolódott össze a legdinamikusabban fejlődő szakterülettel, az informatikával. Hangsúlyozta, hogy a rendezett tudás hiteles helyei a könyvtárak, melyek világméretű együttműködésben teljesítik hivatásukat.

Az *Európai kultúra – nemzeti örökség* címet viselő szakmai program első részében négy előadást hallgathattak meg a résztvevők. Redl Károly, az OGYK igazgatóhelyettese a másfél évszázada, 1868-ban alapított Országgyűlési Könyvtár történetét vázolta fel. Monok István, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója *Európai kultúra nemzeti örökség* címmel tartott előadásában Gabriel Naudét (1600– 1653) szavai alapján emlékeztetett rá, hogy a könyvtáros a „rózsa nevével” foglalkozik, és nem a „rózsával”, viszont figyelmeztetett arra, hogy a rózsa nevének a megállapítása sokszor a rózsa megismerésével lehetséges csak. A könyvtárak pedig egy nemzet emlékezetének őrzői, hiszen – mint arra sajnálatos történelmi példák is utalnak – egy nép föld színéről történő

Európai kultúra | nemzeti örökség

eltörlése mindig együtt járt a szellemi örökségnek őrzője, a könyvtárak megsemmisítésével is. Így volt ez az ókorban (pl. Alexandria), de sajnos láthatunk rá példát a közelmúltból is pl. Bosznia esetében. A professzor úr előadásában hangsúlyozta, hogy nem létezik alkotó tudás széleskörű tájékozottság nélkül. Ennek a tájékozottságnak letéteményesei pedig a könyvtárak, melyeknek szerepe különösen fontos ma, amikor az internet sok esetben a félműveltség terjesztője, és nem igen lehet rá klasszikus értelemben vett műveltségisményt alapozni. Ez a demokratikusnak induló információs csatorna mára hatalmi eszközzé vált. Nagy Zsuzsanna, a Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtárának főigazgatója, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöke a *Tudomány, tudás és közösség a digitális korban* című előadásában a felsőoktatási könyvtárak középtávú fejlesztési irányairól beszélt egy felmérés tapasztalatai alapján. Tüske László, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója *Mundus Hungaricus – Kulturális örökség és tudásátadás a modern magyar könyvtári világban* című előadásában az értelmiségi típusokat és a jellemzőiket mutatta be. Figyelmeztetett arra a veszélyre, hogy a mai technokrata világban erős verseny van az erőforrások birtoklása terén, valamint nagy veszélyeket rejt magába az az informatikusokat jellemző szemlélet, hogy a 60-70 %-os teljesítmény esetükben már jónak elfogadott. Ez olyan félmegoldásokat eredményezhet,

ami a nagy egészben gondolkodó, főleg humán kutató számára nem elégséges.

A délutáni program *Az örökség ápolása* címmel az ebédszünet után folytatódott. Az első előadó Barátné Hajdu Ágnes, az MKE elnöke volt, aki *A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) szerepe, lehetősége a kulturális örökség ápolásában* címmel mutatta be, hogy a kulturális örökség az emberiség szervező elvévé vált, és az Egyesület életében is állandó jelleggel jelen van az átörökített tudásanyag és kulturális örökség. Védelme szerepel az alapszabályban, ahogy az IFLA által közzétett 2016-2021 közötti stratégiának is fontos eleme. Az Egyesület célkitűzése, hogy felkészült könyvtárosok eredményesen végezzék munkájukat, mindezt támogatják a szakmai napok, rendezvények, továbbképzések. A felkészült könyvtárosok erős könyvtárakat tudnak működtetni. K. Lengyel Zsolt a regensburgi Magyar Intézet örökségápoló tevékenységét mutatta be előadásában. Megismertette a hallgatóságot a Németországban élő magyarság életében jelen lévő kultúra fontosságával. A hungarikum számukra nemcsak forrás, hanem olyan tényező, amelyet olvasni kell, valamint elemezni, és közzé kell tenni. Az Intézet által folyamatosan gyarapított állomány, amely jelentős hagyatékokkal gazdagodott, és egy idén januárban megkötött megállapodás keretében a Regensburgi Egyetemi Könyvtár „Magyar Könyvtára” lett. Az előadó megköszönte az

OSZK-való együttműködést, és hangsúlyozta a Mikes program fontosságát. Ezután *Szegedi Éva* beszélt a kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár örökségápoló tevékenységéről a kezdetektől – az 1872-ban alapított Erdélyi Múzeum Egyesület megalakulásától, amely szervezet az egyetem rendelkezésére bocsátotta gyűjteményeit – egészen napjainkig, majd más nagyobb erdélyi gyűjteményekre kitekintve (Nagyenyed, Gyulafehérvár, Nagyszeben) vázolta fel a kultúra megóvásának fontosságát. *Varga Éva* *A kulturális örökség megőrzése, ápolása a kárpátaljai könyvtárakban* című előadásából a résztvevők először kultúrtörténeti áttekintést kaphattak, majd a jelentős és értékes régi anyagot őrző gyűjteményeket – a munkácsi Szent Miklós Kolostor Könyvtára, a Beregszászi Főiskola Könyvtára – ismerhették meg. Az előadó elmondta, hogy a térségben a helytörténeti kiadványok ápolják és őrzik a kulturális örökséget.

Roncz Melinda „Emlékek nélkül nemzetnek híre csak árnyék” – *Kulturális örökségünk digitalizálása Szlovákiában* című előadásában hét honlapot mutatott be, melyek digitális anyagokat szolgáltatnak. Három szlovák és négy magyar tartalmú gyűjteményt ismertetett részletesen. *Ramháb Mária*, az Informatikai és Könyvtári Szövetség jelenlegi elnöke lendületes előadásában vázolta az *IKSZ szerepét és lehetőségét a kulturális örökség ápolásában*. A szervezet megalakulásától vezette végig a hallgatóságot a kitűzött célok és az elért eredmények összegzésével. Elmondta, hogy mindig kiemelkedő cél volt a könyvtárak társadalmi szerepvállalása és a kultúra szétszórása és eljuttatása mindenhova. Mindezeket alátámasztják a hagyománnyá vált, évről évre megrendezett események (Internet Fiesta, Országos Könyvtári Napok). Mind azt a célt szolgálják, hogy a programok szolgáltatássá váljanak. Jó példája ennek a baba-mama klub, a Könyvtármozi. „Jó szakma a könyvtáros, csak jól kell csinálni” – állította és valóban erre hallhattunk jó példákat, jó gyakor-

latokat a két nap folyamán.

Egy rövid szünet után a résztvevők az Országházat, az Országgyűlési Könyvtárat vagy az Országgyűlési Múzeumot tekinthették meg.

A találkozó második napja november 7-én az *Országos Széchényi Könyvtárban* a két levezető elnök, *Tüske László* és *Markója Szilárd* köszöntőjével kezdődött.

Ezt követően a *Nemzetközi és hazai digitális megoldások és fejlesztések* című részben elsőként *Darányi Sándor* beszélt a *könyvtári informatika és a világháló trendjeiről*. Érdekes, elemző és jövőbe tekintő előadásában a könyvtári informatikáról, mint a szaktinformatikák egyikéről beszélt, melyek között sok az azonosság, átfedés. Felvetése szerint a könyvtári informatikával kapcsolatban a következő trendek figyelhetők meg napjainkban: A világháló is egy könyvtár, mégpedig rendezetlen könyvtár, melynek használatában dokumentumtípusoktól, nyelvtől, szakterülettől független tartalomhányászatra van szükség. Ennek módszertana átfedésben van a tudományometriával és a logikával. A tartalomipar mellett a tudományos kiadás új formái is megjelennek pl. az OJS – Open Journal Systems, folyóiratmenedzsment-rendszer. A világháló a felhőszolgáltatások által részben közmű, részben magánállományokat tartalmaz. A fenti fejlődési irányok konvergálnak egymással. A könyvtárosszakma nagy kihívása, hogy mindezekből szolgáltatásokat szervezzen. Ma már a számítástechnika helyett megoldástudományról beszélhetünk. Az ismeretátadás – fejlődő módszerei és szabványai szerint – egyszerre ismerettár és érvelési rendszer. Az új modellezési rendszerek: indexelés, osztályozás, keresés, láttatás. A modelleket értékelhetjük a fizika alapján: mező jellegű modellek, a kémia alapján: termodinamikai alapok, a biológia alapján: digitális tartósítás, reprodukció. Ami az emberi-könyvtárosi tényezőt illeti: az információdömping miatt a jövőben egyre nagyobb teret kap és elkerülhetetlen lesz a

gépi rendszerezés. Második előadóként *Bodnár Róbert* mutatta be a *kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár digitális projektjét, a Transsilvanica Digitalist* (<http://documente.bcucluj.ro/>), majd rövid körképet adott az erdélyi könyvtárakban folyó digitalizálásról. Ezután *Markója Szilárd* és *Kenyeres István* impozáns bemutatója következett a *Hungarianáról*. Az első előadó a Budai Vár szókapcsolatra rákeresve a legkülönbözőbb dokumentumtípusokban fellelt információkat mutatta be látványos módon, a második az adatbázis lehetséges fejlesztéséről és fejlődéséről beszélt. Végül *Káldos János* ismertette az *Országos Könyvtári Rendszer és Országos Könyvtári Platform projekt pillanatnyi állását*.

A frissítő szünet utáni *Könyvtári szolgáltatások* blokkban elsőként *Kelemen László* szólt az *alsóőri* (Ausztria) UMIZ – Ungarisches Medien- und Informationszentrum – Magyar Média- és Információs Központ – szolgáltatásairól. (A központ magyar nyelvű honlapja itt érhető el: <https://volksgruppen.orf.at/magyarok/stories/2666183/>). Utána *Hicsik Dóra* *Gondolatok a könyvtárban* címmel mutatta be a különböző kultúrák és nyelvek kereszteződésében működő *szabadkai Városi Könyvtár*at (<https://www.subiblioteka.rs/hu/vesti/>) és a „háromnyelvű” – magyar, horvát, szerb – intézmény szolgáltatásait. Majd *Rabbi Zsolt* a *horvátországi Pélmonostori Városi Könyvtár* – mint egyetlen magyar könyvtár a régióban – munkáját ismertette. Szívszorogató volt hallani, hogy a „jugoszláv háború” után ez az egyetlen magyar könyvtár maradt meg a régióban, ez lett a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtára (https://www.gkbm.hr/husredisnja_knjiznica_madjara.html). Következő előadóként *Fodor Péter*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tevékenységéről tartott nagyívű előadást *Nagyvárosi könyvtárellátási modell* címmel.

Utána *Ásványi Ilona* vázolta az *egyházi könyvtári digitális szolgáltatási modellt*. Az előadó köszöni az egyházi könyvtáros kollégáknak az előadás elkészítésében nyújtott segítséget. A szerkesztett változat megjelenik majd a 3K hasábjain. Végül *Molnár Sándor* ismertette a *SZTE Klebelsberg Könyvtár által üzemeltetett Contenta repozitóriumok újdonságait* (<http://www.ek.szte.hu/contenta-repozitoriumok/>).

A Magyar Könyvtárosok VIII. Világtalálkozóját *Tüske László* az OSZK, és *Markója Szilárd* az OGYK főigazgatói zárták le.

Délután az érdeklődők váltakozó csoportokban, lelkes informatikusokkal megtekinthették az *OSZK most készülő digitális laborját* és a néhány napja nyílt *Corvina kiállítást* *Zsupán Edina* avatott vezetésével. A digitális laborban fantasztikus speciális szkennereket láthattunk, ahol előre láthatóan cca. 70 fő végzi majd a digitalizálást, évi 6-10 millió oldal-kép szkennelését tervezik. A 2018. november 6. és 2019. február 9. között látogatható *A Corvina Könyvtár budai műhelye* című kiállításon a már ismert kincseket a corvina-kutatás legújabb eredményei alapján, új megközelítésben is láthatják az érdeklődők (<http://www.oszk.hu/kiallitasok/corvina-kiallitas>).

A Világtalálkozó alkalmából kamarakiállítás nyílt a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban, *Könyv – Olvasmány – Gyűjtemény* címmel. A kiállítást *Borvölgyi Györgyi* készítette. Az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény muzeális köteteiből válogatva, érdekes és kevésbé ismert köteteket tekinthetünk meg. A kiállítás ez év december 22-éig, a könyvtár nyitvatartási idejében látogatható.

Ásványi Ilona
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Kövécse Ildikó

Gál Ferenc Főiskola Könyvtára

Kührner Éva

Szent Atanáz Görögkatolikus

Hittudományi Főiskola Könyvtára

BESZÁMOLÓ A KÖNYVTÁR, AMI ÖSSZEKÖT PROGRAMRÓL

Páratlan szakmai tapasztalatban és élményben volt részem Budapesten, a *Könyvtár, ami összeköt* program keretében. A hagyományossá vált, immár nyolcadik alkalommal, az Országgyűlés elnöke által meghirdetett pályázatról az EKE-értésítések révén tudtam, Ásványi Ilonának (Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár) és Villám Juditnak (OGYK, Budapest) köszönhetően. Munkatársaim bátorítására, az intézmény vezetőségének támogatásával hoztam meg a döntést és állítottam össze a dossziémat új könyvtári ismeretek szerzésében és hivatásbeli kapcsolatok kialakításában bizakodva.

2003-tól dolgozom a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárában, de sajátos családi körülményeim miatt nem vágtam neki a nagyvilágnak. Az MKE Somogy Megyei Szervezetének, valamint a Kaposvári Megyei és Városi Könyvtár együttműködésével Zamárdiban megszervezett drámapedagógiai képzésre sikerült eljutnom 2001-ben, előző munkahelyem könyvtáros és kultúrszervezői tevékenysége alatt. Így hát sürítményként kaptam a stipendium elnyerésével a könyvtári ismeretözhöz, élményrengeteghez, látnivalóhoz, új arcokhoz és nevekhöz, amit a tervezet kínált, illetve meglepetésként tartogatott.

A programfelelős Redl Károly, Villám Judit és Maltsik Balázs összefogása a közös cél érdekében példaértékű és lenyűgöző volt, hivatástudatukkal, a számottevő szakmai tapasztalat biztosításával, pontosságukkal, szolgálatkészségükkel együttvéve. Kellő komolysággal, tapintattal, lelkiismeretesen és jó humorral fűszerezve végezték a rájuk bízott feladatot. Az összekovácsolódott, együttműködés nehézségein túljutott munkaközösség jól bejáratott rendszerben szorgoskodott a 16, illetve alkalmanként a muzeológusokkal is kiegészült 26 fős csapat körül. Nyolc határon túli

könyvtáros (Újvidékről és Kárpátaljáról 1-1, Felvidékről 2, Erdélyből 4) és két magyarországi ösztöndíjas mellett hat budapesti delegált volt jelen. A muzeológusok között volt 2 szlovákiai, 4 erdélyi és 4 budapesti szakember.

A hónap első két napja a résztvevők kapcsolatteremtésére összpontosult, a pályamunkák ismertetéséről, intézményeink és tevékenységeink bemutatásáról szólt. A következő hetekben tartalmas, változatos és mozgalmas, napi 8 órás program várt a magyarországi könyvtári rendszer jelentős és minőséget képviselő budapesti intézményeinél (Országház, OGYK, Országgyűlési Múzeum, OSZK, MTA, KSH, ELTE, OIK, OPKM, NKE, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Könyvtári Intézet).

A szervezők hétvégékre és az állami szabadnapokra is lehetőséget kínáltak, egész napos kiszállásokat ütemeztek be kiemelkedő nyilvános, szakkönyvtárak – köztük egyházi gyűjtemények – múzeumok állományának, tevékenységeinek megismerése mellett helytörténeti ismeretek gyarapításáért, saját szabadijűk feláldozásával. Az idén Pannonhalmára, Győrbe, Lakitelekre, Kecskemétre, Egerbe és Szentendrére jutottunk el.

Különböző kiállítások és három nagyszabású, sokszínű, új ötleteket bemutató, gondolatokat tovább görgető, felelősségteljes szakmai irányokat is megjelölő konferencia tarkította a programot: az Országgyűlés által, Tisza István halálának 100. évfordulójára szervezett történettudományi konferencia, az Országgyűlési Könyvtár (OGYK) 150 éves évfordulója és a VIII. Magyar könyvtárosok világtalálkozója az OSZK és OGYK együttműködésében, amelyet a Corvina-kiállítás koszorúzott Zsupán Edina tárlatvezetésével.

A sok esemény számtalan tapasztalatából csupán néhányat említenék. A program otthonául szolgáló, rejtelmeket sejtető Országházban való tájékozódás kihívást jelentett, de annál könnyebb volt betekintést nyerni a Közgyűteményi és Közművelődési Igazgatósághoz tartozó szervezeti egységek: a jog- és történezhallgatók tanulmányait, de elsősorban az országgyűlési képviselők munkáját segítő OGYK működésébe, gyűjteményszervezésébe, olvasószolgálatába, digitalizáló feladatkörébe. Emellett a Képviselőtájékoztatási Központ és a Képviselői Információs Szolgálat feladatköre és az Országház Könyvkiadó tevékenysége is feltárult előttünk.

A hétfégi kiszállások alkalmával meggyőződtem, hogy az egyedi kulturális örökséget hordozó egyházi bibliotékák éppúgy tevékeny tagjai a könyvtári berkeknek, mint a megyei könyvtárak, amelyek a közgyűjtemény-használók körében erős hatást fejtenek ki azok aktív olvasókká való nevelésében korosztálytól függetlenül, odafigyeléssel, következetességgel és némi ötlettel, pont úgy, mint a családban. Közintézményi körökben is kicsi korban kell megbarátkoztatni a gyerkőcöket a könyvvvel. Felgyorsult életvitelünkben a gyermekeim könyv mellett ücsörögni csak a munkahelyemen látnak, mégis örömmel kuporognak tanulás után az ágyon és ugranak be könyvesházakba böngészni, vagy kunyerálnak időt villanyoltás előtt a könyvfaláshoz, mint apró korukban, amikor a leghosszabb mesét választották ki, hogy végtelennek tűnjön az olvasás.

Mindenütt sok különleges könyvtári csemegét tártak eléink a nemzeti vagyon részeként egyedi dokumentumokat is őrző, bemutató, használó, gyarapító intézmények. Az emberi korokat túlélő könyvek illatához hozzá vagyok szokva, de a lelkes előadásmód, dokumentum-ínyencségek látványa, az azokhoz fűződő kutatás részletei egyediek és érdekfeszítőek voltak. Jó volt látni azok ámulatát, akik ilyen régiségek közelébe nem férkőztek eddig. Hát még azt az elégedettséget a könyvtári minősítések révén, amivel az intézmények és kollégák büszkélkedhetnek! Tekintélyes kóstolóban volt ré-

Fotó: ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár

szünk elképzelések és megvalósítások terén. Az egyszerű és nagyszerű ötletek mind alapos és rendszeres munka eredményei. Az általunk meglátogatott, többretű kulturális munkát művelő fellegrárak valóban a többször is hangoztatott 3I jellemzi: az információ, az innováció és integráció. A páva, a megújulás és hit szimbólumaként nemcsak a panonhalmi Éden kapuját kellene díszítse. A könyvtárvezetők hozzáállása, hivatástudata bátorító jellegű: igazi csapattársakként dolgoznak és értékelik a kezük alá dolgozók, velük együtt, közös cél érdekében többrétű, különböző tevékenységeket lebonyolító munkáját. Rálátásunk nyílt a Könyvtári Intézet munkájára és a magyarországi könyvtári rendszerre.

Az előadások alatt, látogatásokkor szembesültem azzal, hogy mi mennyire megrekedünk az alapoknál, létfenntartásunkban, az őrzés/tárolásnál és dokumentum-szolgáltatásnál; hogy elbújunk (részben jogosan) és a médiában sem vagyunk jelen; hogy csenevész a stratégiánk, vagy egyáltalán nem létezik, és szervezettebben kell ügyködni; nincs motiváció, konfliktuskezelés, önképzésre, kezdeményezésre való hajlam. Ugyanakkor megerősödtem abbéli tudatomban, hogy teológiai szakkönyvtárunkban nem haladunk rossz úton az általunk babusgatott olvasóteremrendezésben, adatbázisfejlesztésben és a személyes viszony fenntartása terén sem a digitalizálást sürgető, elgépiesedett világban.

A halmozódott új könyvtári szakismeretek mellett helytörténettel, kultúrtörténeti érdekességekkel és személyes kapcsolatokkal is gazdagodtam, és megbizonyosodtam egy alaposan átgondolt, igényesen megszervezett, gördülékenyen működő programról, amelyet másoknak örömmel ajánlok figyelmébe.

Köszönet a szervezőknek a lehetőségek megteremtéséért és őszinte tisztelet az alapos szervezésért! Isten áldása legyen a programszervezők, a programban szolgáltatóként és befogadóként résztvevők életén, munkáján és kitartásán!

Bak Ágnes

Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Könyvtára

A fotókat Bak Ágnes, Smidt Veronika,

Sutóczky Kinga és Villám Judit készítették.

EGYÜTT ÖRÜLTÜNK AZ ÖRÜLŐKKEL...

KÖNYVRITKASÁGOKAT KAPOTT VISSZA AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ

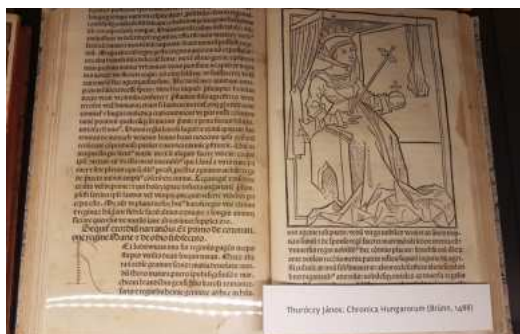
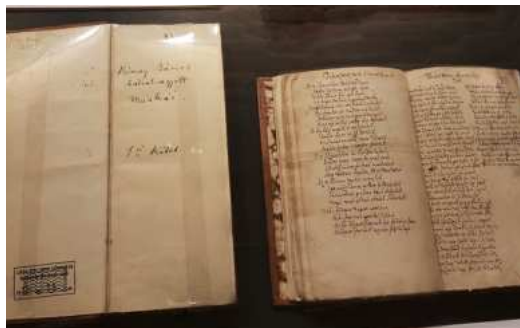
A Deák téri evangélikus templomban 2018. november 11-én, délután az Országos Széchényi Könyvtár visszaadta a Magyarországi Evangélikus Egyháznak azt a 15 könyvritkaságot, köztük a Balassa-kódexet, amelyet 1950 óta letétként őrzött. A könyveket Tüske László, az OSZK főigazgatója adta át Pröhle Gergelynek, az MEE országos felügyelőjének az evangélikus egyház Márton-napi ünnepségén.

Az ünnepi istentisztelet Fabiny Tamás rövid igehirdetésével kezdődött Mt. 25, 36-37. verse alapján. „Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám.” A jótekonyság, a diakónia fontosságát és jelentőségét hangsúlyozta. Példaként Szent Mártont Luther Mártont és Mikszáth Kálmán novellahősét, a pogány Filcsiket hozta a hallgatóság elé.

Végül átadta az üldözött iraki keresztények számára összegyűjtött 10 millió forintot Gáncs Kristófnak, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat kommunikációs igazgatójának, melyet a közel-keleti keresztények hazatérésének megsegítéséhez ajánlanak fel.

Luther Márton: Erős vár a mi Istenünk kezdetű dicséret elénklése után a nemzeti könyvtár igazgatója, Tüske László kapott szót. Elmondta, hogy a II. világháború és az azt követő államosítás során értékes könyvek és kéziratok letétként kerültek a nemzeti könyvtárakba. Így került a Széchényi Könyvtárba többek között a Radvánszky-gyűjtemény több értékes darabja is. „Ezeket a darabokat ugyanolyan gondosan őriztük, mint saját állományunk darabjait. Most pedig az OSZK „tisztellel tesz eleget” a könyveket az OSZK-nak letétként felajánló Radvánszky Kálmán akarátának, és visszaadja azokat az evangélikus egyháznak.”

Thüröczy János: Chronica Hungarum (Buda, 1498)

Balassi Bálint: Istenes eneki (Nagyszombat, 1699)

Thüröczy János: Chronica Hungarum (Augsburg, 1488)

Elmondta azt is, hogy többször hallani azt a megalapozatlan vádat, miszerint az OSZK a második világháborút követően és különösen az 1950-es évek első felében az egyházi könyvtárak és főúri gyűjtemények államosításakor „nem egészen tiszta eszközökkel jutott fontos könyvekhez”. Tüske László szerint azonban a „képlet ennél sokkal összetettebb”. A felszámolt könyvtárakat az államhatalom vidéki gyűjtőraktárakba hordta össze, ahol azok minden veszélynek ki voltak téve. A könyvtár munkatársai megfeszített kármentő munkával járták a gyűjtőraktárakat, hogy kiválogassák és beszállítsák a Széchenyi Könyvtárba azokat a kincseket, amelyekről feltételezhető volt, hogy áldozatul esnek a politikai akaratnak vagy az áldatlan körülményeknek – ismertette a főigazgató.

A Radvánszky-család könyvtáráról Hubert Gabriella, az Evangélikus Országos Gyűjtemény igazgatója tartott előadást. Megtudtuk, hogy a Radvánszkyak ősi felvidéki nemesi család, melynek tagjai évszázadok óta a magyar nemzet és az evangélikus egyház szolgálatában álltak. Elsőként említette Radvánszky Jánost (1666-1738), II. Rákóczi Ferenc főtanácsosát, költőt és naplórót, evangélikus egyházkerületi felügyelőt.

A visszkapott könyvekhez a művelődéstudomány-szótárész báró Radvánszky Béla (1849-1906) neve kapcsolódik, aki 1863-ban alapította meg könyvtárát a sajkócajai kastélyában. A könyvtár állománya 1906-ban, Radvánszky Béla halálakor 14 ezer kötet lehetett. A könyvtáralapító fia, Radvánszky Kálmán (1887-1965) szintén gyarapította a már meglévő könyvtárlományt. Ő vásárolta meg a könyvtár legértékesebb darabját, Balassi Bálint világi költészetének egyedüli forrását, a *Balassa-kódexet*. 1874-ben került elő a kézirat a Radvánszky család másik, felvidéki, radványi birtokán lévő könyvtárából. Radvánszky Kálmán azt aztán 1924-ben unokatestvérétől, Radvánszky Antaltól,

a radványi birtok anyagi gondokkal küzdő tulajdonosától vásárolta meg. A második világháború után, 1949-ben Radvánszky Kálmán, hogy megelőzze annak államosítását, könyvtárát az evangélikus egyháznak ajándékozta. Az állomány legértékesebb darabjait azonban – így a Balassa-kódexet is – magánál tartotta, még azután is, hogy ugyancsak 1949-ben a kastélyát elvették tőle, és az épületből ki kellett költöznie. Ugyanakkor eleget tett a bejelentési kötelezettségnek, és a nála lévő ritkaságokról jegyzéket küldött a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának. Az OSZK munkatársa 1950-ben kereste fel, és rábeszélésére Radvánszky Kálmán a kéziratokat és könyveket ideiglenesen, megőrzésre átadta az OSZK-nak. A letéti szerződés rögzíti, hogy a ritkaságok tulajdonosa az evangélikus egyház, és amennyiben a tulajdonos képes őket megfelelően őrizni, és a tudományos kutatás számára is rendelkezésre tudja őket bocsátani, úgy a könyveket és kéziratokat az OSZK átadja az egyháznak. Most érkezett el a megfelelő idő erre. Az értékes gyűjtemény az ünnepség után a múzeumi térben megtekinthető volt.

A jeles alkalmat Vecsey H. Miklós színművész és Csörsz Rumen István irodalomtörténész, lantművész verses-zenés előadása színesítette.

A rendezvényen Pröhle Gergely, az evangélikus egyház országos felügyelője felolvasta az országos presbitérium felhívását, melyet Márton-nap alkalmából tettek közzé. A közlemény figyelmeztet arra, hogy a közeledő téli időszak sok embertársunknak jelent a megszokottnál is nehezebb körülményeket, nagyobb kiszolgáltatottságot. A hívő embernek pedig a legkisebekkel, a rászorulókkal, a bajba jutottakkal törődni kell, irgalmasságot kell gyakorolnia. A kérés így szólt: „*Legyünk Mártonokká, legyünk egymás „Mártonaivá”.* Ne menjünk el a probléma mellett. Figyeljünk arra, hogy hiányzik-e mellőlünk az istentiszteleten a padszomszédunk. Láttuk-e már ma a szomszédunkat?

Vajon nem visel-e túl vékony talpú cipőt az iskolába igyekvő kisgyerek? Nem beteg? Hallottunk róla? Ki látta őt? Mire lenne szüksége?”

Végül átadták az egyház legmagasabb rangú kitüntéseit. A lelkészeknek adható Ordass Lajos-díjat Reuss András teológus, professzor emeritus kapta. A laikusoknak alapított Prónay Sándor-díjat Szála Erzsébet művelődéstörténész, a Soproni Evangélikus Egyházi Gyűjtemények korábbi igazgatója vehette át. Őt az egyház írott és tárgyi emlékeinek tudós és gondos gyűjtéséért, gondozásáért és bemutatásáért végzett munkájának elismeréseként jutalmazták a kitüntetéssel.

A beszámolót és fotókat Kovácsné Pázmándi Ágnes készítette, aki az EKE képviselőtében vett részt az ünnepségen.

Kovácsné Pázmándi Ágnes
Dunamelléki Református
Egyházkerület Ráday Könyvtára

DIGITÁLISAN IS ELÉRHETŐEK AZ ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR KÓDEXTÖREDÉKEI

A több mint 200 ezer könyvtári egységgel (55 kódex, 300 ősnymtatvány, több ezer antikva) rendelkező gyűjteményben 2014-ben, meghatározott ütemterv keretében kezdődött a digitalizálási munka. Ennek egyik állomása és eredménye, hogy mára az itt őrzött kódextöredékek is nyilvánosan tanulmányozható oldalt kaptak a könyvtár honlapjának (www.bibliotheca.hu) Bibliotheca digitalis aloldalán.

A saját eszközön történő digitalizálást és a közzététel informatikai előkészítő munkálatait a könyvtármunkatársai végezték. Az Esztergomban őrzött kódextöredékek katalógusa Esztergomi középkori latin kódextöredékek Mitttelalterliche lateinische Handschriftenfragmente in Esztergom címmel Vizkelety András szerkesztésében jelent meg (Budapest, Akadémiai K. Wiesbaden, Harrassowitz, 1993) a Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae sorozat második tagjaként. Az esztergomi könyvtárakban, levéltárban őrzött kódextöredékeket német

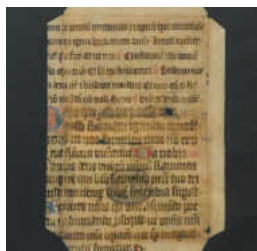
nyelven ismertető kötet 155 tétel leírását tartalmazza, melyeket Erdő Péter, Fülep Katalin, Lauf-Nobilis Judit, Madas Edit, Sarbak Gábor, Szendrei Janka, Veszprémy László és Wehli Tünde készített.

A könyvtár honlapján az egyes töredékek a katalógus tételszámainak sorrendjében következnek, a képek mellett megjeleníthető az őrzőkönyv jelzete, melyekről az online katalógus segítségével lehet tájékozódni.

A kódexeket, a Fugger-gyűjtemény köteteit, sematizmusokat, kéziratoskat tartalmazó, mindenki számára szabadon hozzáférhető digitális értéktár újabb egységgel bővült, mely elsősorban a tudományos kutatást kívánja segíteni, de minden érdeklődőnek kínálja a magyar és európai kulturális örökségnek ezt a részét a 21. század technikai eszközeivel.

Szalai Katalin

Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár

SZOMSZÉDOLÁS AZ EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS GYŰJTEMÉNYBEN

November 19-én délelőtt újabb Szomszédoláson vehettünk részt, most az új helyre költözött evangélikus gyűjteményt látogattuk meg. Az időjárás épp zord arcát mutatta, de ennek ellenére szép számmal gyűltünk össze érdeklődők a könyvtár és levéltár szépen felújított impozáns épületének aulájában.

A házigazdák kedves fogadtatásban részesítettek minket, majd kezdetét vette a gyűjteménytúra. Először kívülről tekintettük meg az Evangélikus Országos Gyűjtemény megújult otthonát az Üllői út és Szentkirályi utca sarkán. Zászkaliczky Zsuzsanna közművelődési igazgatóhelyettes beszélt nekünk az építmény több mint 100 éves történetéről.

Ezt követően az épületben megbúvó Józsefvárosi Evangélikus Gyülekezet 16. századot idéző templomába léptünk, ahol vetített előadás keretében megismerkedhettünk az egyes gyűjteményekkel, a költözés és a felújítási munkák viszontagságaival. Az Evangélikus Országos Gyűjtemény a levéltár (1812); a könyvtár (1957) és a múzeum (1979) integrálásával jött létre 2017-ben. Az országos gyűjtemény legrégibb tagja a levéltár, mely 1908-óta helyileg is az Üllői úti épületben működik. A levéltárban már a kezdetektől őriztek, gyűjtöttek könyveket, lehet mondani innét indul a könyvtár története. Jelentős muzeális gyűjteménnyé Podmaniczky-Degenfeld kiskartali könyvtárával,

majd később Radvánszky Béla sajakazai könyvtárával vált. Dr. Hubert Gabriella gyűjteményvezető, Balogh Kriszta könyvtárvezető, majd Czenzhe Miklós levéltárvezető rövid bevezetője után végigsétáltunk a megújult épület csodálatos termein. Kíváncsian léptünk a féltett „Zöld terem” előterébe, s valóban csodálatos látvány tárult élénk: a terem tökéletes mása a Podmaniczky-Degenfeld család egykori kiskartali kastélya könyvtárszobájának. A felújításnak köszönhetően a bútortzat és a gyűjtemény visszanyerte eredeti szépségét. A Radvánszky-gyűjtemény is megújult környezetbe térhetett vissza. Érdekesség, hogy a két gyűjtemény az ajándékozás útján nemcsak új helyre került, hanem mondhatjuk megmenekült, hiszen mind két kastély áldozatul esett a világháború és az azt követő rombolások időszakának. Láttunk érdekességeket, könyvritkaságokat is, pl. az országban csak két példányban fellelhető Luther Kis Kátéjának szó szerint kicsi kiadását. A könyvtár jelenlegi állománya mintegy 120 000, a felújított épületben azonban csak kb. 40.000 kötet térhetett vissza, így az állomány nagy része most külső raktárban, Törökbálinton található. Az új, modern olvasóterem már ösztöl fogadja az olvasókat, s nem kis logisztikai munkával igyekszik az olvasói kéréseket teljesíteni. A Szomszédolás utolsó állomása a levéltár volt,

amely szintén megújult. A gyűjtemény legnagyobb kincse Luther Márton 1542-ből származó kézzel írt végrendelete. A levéltár közel 1200 iratfolyóméter anyagot őriz, melynek csupán csak töredéke tudott visszaköltözni a régi épületbe, ezért jelenleg az állomány többsége csak a Fővárosi Levéltárban kutatható.

Az Evangélikus Országos Gyűjtemény nagy átalakuláson ment keresztül az elmúlt években, a szép megújult környezetbe egy új szervezeti felépítésű gyűjtemény került. Sok minden elkészült, de vannak még megoldandó feladatok,

erről is beszéltek házigazdáink. A szakmai nap során tapasztalt – érezhetően egymást erősítő – gyűjteményágazatok közti együtt gondolkodás azonban biztosan elősegíti ezek megoldását.

A programot gazdag büfébéd zárta, kellemes beszélgetésekkel. Köszönet a szervezőknek és a házigazdáknak!

Sütöri Ágnes

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Hittudományi Kar Könyvtára

Varga-Kohári Mária

Váci Egyházmegyei Könyvtár

EGYHÁZI GYŰJTEMÉNNYEL A KÖZÉRT

Az Evangélikus Országos Gyűjtemény – bár ebben a formában csak másfél éves – számottevő hagyománnyal rendelkezik gyűjteményi, tudományos és közművelődési területen egyaránt. Az új, integrált intézmény küldetésnyilatkozatában ez áll: „[...] a maga eszközeivel támogatja a fenntartó Magyarországi Evangélikus Egyházat oktató, diakóniai, missziói tevékenységében és ökumenikus kapcsolataiban,

EVANGÉLIKUS
ORSZÁGOS
GYŰJTEMÉNY

- hogy felhasználóbarát szolgáltatásával, az esélyegyenlőség kívánalmait szem előtt tartva biztosítsa a hozzáférést dokumentumainak gyűjteményéhez és a külső információforrásokhoz,
- hogy segítse a kulturális örökség és az emberi méltóság védelmét,
- hogy kulturális programjain keresztül is hitet tegyen az élő evangéliumról.”

Azaz kijelenthetjük, hogy az EOGY alapfeladatai között szerepel a közművelődés. Nem szégyen bevallani, hogy a közművelés mellett, hogy lehetőséget teremtsz az önművelésre, a holtig tartó tanulásra, a közösségek erősítésére, a humán erőforrás fejlesztésére, a másik nézőpontból arra is alkalmas, hogy szélesebb körben tegye ismertté az intézményt. Az EOGY esetében ez azt is jelenti, hogy a fenntartó evangélikus egyház üzenete is messzebb hangozhat a világban.

Egyértelmű, hogy kicsi és egyházi gyűjtemény lévén rendkívül nehéz a főváros kulturális túlkínálatában észrevehetőt nyújtani. A hátrányunkból kell előnyt kovácsolni: a különlegest, a kuriozitást felmutatni. (A közelmúltban ilyen lehetőség volt a Kulturális Örökség Napjain szervezett épületséta a műemlék könyvtár és levéltár megújult tereiben vagy ilyen a múzeum júniusban nyílt kiállítása, amelyben mai faszori diákokkal dolgoztuk fel az egykori igazgató, Hittrich Ödön hagyatékában található unikális iratanyagot: tanár kollégák és diákok tábori lapjait az első világháborúból.)

Mindhárom gyűjteményi egységben eddig is folyt közművelődési típusú munka, de színesíteni szeretnénk a palettát. A már működő múzeumpedagógiai tevékenység mellett tervezzük könyvtár- és levéltárpedagógiai programok indítását. A könyvtárnak és levéltárnak helyet adó evangélikus irodaház működését is bemutató épületsétákat szervezünk 2019-től. Az egykori kiskartali kastélykönyvtárban kiállítás rendezésére lesz lehetőség. Olvasóköri, kéthavi rendszerességű gyűjteményi esték vannak még a tervben. A legnagyobb összefogást igénylő, de a várhatóan legnagyobb eredményt is hozó feladat

a gyűjtemény baráti körének megszervezése, elindítása – a tagoknak kedvezmények, különleges lehetőségek, programok biztosításával és önkéntes munka bevonásával.

Az EOGY együttműködést épít ki elsősorban az evangélikus iskolákkal, de nagyon fontos a nyitás a világi intézmények felé is. Bekapcsolódunk a „vallási turizmus” kínálatába, de el kell osztatnunk azt a félreértést, hogy egy evangélikus gyűjtemény csak vallásos emberekhez tud szólni. Mindezek miatt a közönségszervezés több csatornán zajlik, de bővítenünk kell ezeket a lehetőségeket is. A gyűjtemény új, közös honlapja még ez évben el fog indulni. A gyűjtemény több profillal van jelen a facebookon. Hírleveleinket eljuttatjuk számos egyházi levelező listára. A programokról e-mailben, telefonon nagyszámú sajtómunkatársat értesítünk. Sajnos az a tapasztalat, hogy kevés olyan hírrel tudunk szolgálni, amely átlépi a sajtó ingerküszöbét, de az előre gondosan elkészített sajtóanyag sokszor „csodákra képes”.

Minden integráció okoz nehézségeket: meg kell tanulni az együttélés szabályait, elfogadni a másik szempontjait. Hosszú távon azonban biztosan megtérül a befektetett energia, és a kialakuló valódi szinergia révén a tudományos, a gyűjteményi és a közművelődési munkában is egymást tudja a három gyűjtemény-egység erősíteni. Így történhet meg az, hogy a rendezvények szervezése és lebonyolítása nem megy a szakmai munka, vagyis az alapfeladatok ellátásának rovására.

*Zászkaliczky Zsuzsanna
Evangélikus Országos Gyűjtemény*

A GDPR ALKALMAZÁSA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVTÁRAKBAN

Az MKE Elnöksége szakmai konferenciája az adatvédelemről – 2018. november 28.

Az MKE Elnöksége *A GDPR alkalmazása a magyarországi könyvtárakban* címmel szakmai konferenciát rendezett 2018. november 28-án az Országos Széchényi Könyvtárban.

A szervezők véleménye szerint a 2018. év egyik meghatározó jelentőségű feladata a könyvtárak számára az Általános Európai Adatvédelmi Rendelet (GDPR) szerinti eljárásrend kialakítása volt, valamint a felkészülés a törvény előírásaira – így az előadások és a workshop e téma köré szerveződtek. Ahogy a meghívóban olvashattuk a szakmai tanácskozás révén az MKE lehetőséget kívánt teremteni az új adatvédelmi rendelettel kapcsolatos könyvtárszakmai kérdések, tapasztalatok és észrevételek megvitatására.

Barátné Hajdu Ágnes, az MKE elnöke köszöntője után Gerencsér Judit titkár, a konferencia levezetője vette át a szót. Megemlítette, hogy 2017. novemberben az EKE szervezett először szakmai konferenciát, majd 2018. márciusban a KI is tartott szakmai napot a témáról. A GDPR törvény bevezetése után szűkebb, elnökségi körben az MKE is foglalkozott az adatvédelmi törvénnyel, valamint az IKSZ munkacsoportja is kidolgozott egy szakmai anyagot, útmutatót. Örömmel jelezte, hogy a mai konferenciára nagyon sokan jelentkeztek, ám az innovatív módon, nemcsak előadások, hanem workshop formában szervezett együttlét miatt csak meghatározott létszámot tudtak fogadni. Ígéretet tett arra, hogy az előadások prezentációit és a workshop eredményét közzéteszik majd mindenki számára.

Az első előadó, Redl Károly (az MKE alelnöke – az OGYK igazgatóhelyettese) *A személyes adatok védelme a GDPR tükrében* című előadásában először az adatvédelmi jog fejlődésének

főbb állomásait tekintette át az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatától (1948), mely először említette az adatvédelmet, a GDPR hatályba lépéséig (2018). Majd a Nézőpont Intézet 2013-ban végzett felmérését ismertette, melynek az volt az eredménye, hogy az embereket nem nagyon érdekli az adatvédelem kérdése. Először ő állapította meg, de minden előadó érintette, hogy az érdeklődés a GDPR iránt inkább a kilátásba helyezett nagy összegű büntetésnek köszönhető, mint egyéb más okok miatt. Emlékeztetett, hogy az adatvédelemmel a BTK is foglalkozik, eszerint a személyes adattal való visszaélés bűncselekmény. Felhívta a figyelmet arra, hogy a GDPR az automatizált módon történő adatkezelésről beszél, holott Magyarországon nemcsak ezek, hanem az egyéb módon nyilvántartott adatok is védelmet élveznek. Utána a következő kérdésekről szólt: mi számít személyes adatnak, melyek az adatkezelési elvek, mit jelent a jogszerű adatkezelés, melyek az érintettek jogai, mi számít adatvédelmi incidensnek.

Tószegi Zsuzsanna (ELTE BTK Könyvtár és Információtudományi Intézet címzetes egyetemi docense) *A GDPR alkalmazása a magyarországi könyvtárakban a tapasztalatok tükrében* című előadásában annak a felmérésnek az eredményét ismertette, melyet 2018 szeptemberében az országos szakkönyvtárakban, novemberben pedig az MKE tagkönyvtárai körében végeztek el. A kérdőívre 36 könyvtár adott választ; ez ugyan nem számít még reprezentatív felmérésnek sem, mégis egyféle körképet ad. A 36 könyvtár: 1 OSZK, 6 megyei hatókörű, 13 települési, 9 országos szakkönyvtár, 2 állami egyetemi, 5 egyéb könyvtár. A kérdőív kérdései a következők voltak: 1. Sikerült-e 2018. május 25-ére felkészülni

az Európai Adatvédelmi Rendelet bevezetésére? 2. Hogyan reagáltak a könyvtárhasználók a GDPR miatt bekövetkezett változásokra? 3. Hogyan készültek föl a Rendelet előírásainak végrehajtására? 4. Az Önök könyvtárában kezelik-e, kezelhetik-e kiskorúak személyes adatait? 5. Van-e az Önök könyvtárának közösségi oldala? 6. A könyvtár által szervezett rendezvényeken készül-e fotó a résztvevőkről? 7. Ha készítenek fotókat a könyvtár által szervezett rendezvényeken, azokat közzéteszik az interneten? 8. Az intézménynek a könyvtárhasználók által látogatható tereiben működik elektronikus megfigyelőrendszer? 9. Van-e a könyvtárnak adatvédelmi felelőse? 10. A könyvtári integrált rendszer (IKR) szolgáltatójával módosították-e a szolgáltatási szerződést? 11. Véleménye szerint az IKR szolgáltató eleget tett a GDPR előírásoknak? 12. Szükségesnek látja-e a könyvtári munkában az adatvédelmi előírások szigorítását? 13. Történt-e a GDPR-hoz köthető, említésre méltó esemény a könyvtárban? Ha igen, kérem, írja le röviden. 14. Hogyan összegezné az első negyedév tapasztalatait? 15. Van-e bármilyen, a GDPR előírásainak végrehajtásával kapcsolatos, a könyvtárakat érintő javaslata? A 12., kifejtendő kérdésre küldött válaszok igazolták, hogy szükség van az adatvédelemre, bár ebben az ügyben az intézmények nem mindig járnak el körültekintően. A könyvtárosok fontosnak gondolják a szemléletváltást az adatvédelemben, szerintük ezt képzéssel, továbbképzéssel lehetne megteremteni. Hangoztatták, hogy segítség lenne egységes adatvédelmi protokollok bevezetése. Voltak olyanok is, akik azt mondták, hogy a GDPR korlátozza a könyvtárosokat a munkájukban. A 14. kérdésre a két végletként: 5-en válaszolták, hogy túl sok az adminisztráció a GDPR miatt, 3-an azt, hogy elveszi az időt más munkától, 11-en mondták zökkenőmentesnek az átállást, 11-en válaszolták, hogy van még teendő, illetve, hogy folyik a GDPR-rel kapcsolatos

munka a könyvtárban. A felmérés részletes elemzését reméljük, hogy hamarosan megtekinthetjük az MKE honlapján.

A következő órán *Czoboly Miklós* (MONGUZ Kft. ügyvezető igazgatója), *Szilágyi Loránd* (NETLIB Kft. ügyvezetője), *Horváth Zoltánné* (a T-SYSTEMS könyvtáros informatikusa) és *Drucker György* (az OSZK E-szolgáltatási Igazgatói Titkárság projektreferense) osztozott *Adatvédelmi kihívások az integrált könyvtári rendszerek tükrében* címmel. *Czoboly Miklós* a Qulto nevében a Hüntekéről és a Corvináról beszélt, a következő kérdéseket járva körül: Mi szükség van a GDPR-re? Mi a GDPR lényege? Hogyan érinti a könyvtárakat? Hogyan segíthet már most a Qulto a GDPR betartásában? Mi az, amit később kell megoldani? A válaszok között fontos megállapítása volt az előadónak, hogy a GDPR nem a könyvtárak miatt született, de a könyvtárakat is érinti, egyrészt a könyvtárhasználók személyes adatai, másrészt az adott könyvtárban használt integrált könyvtári rendszer szempontjából. Az adatvédelmi rendelet a könyvtárhasználatban nem segít, de a könyvtárhasználókat tudatosabbá, a szoftverfejlesztőket körültekintőbbé teszi. Ez utóbbival kapcsolatban megjegyezte, hogy az olvasói és könyvtári adatok kezelése eleve szerződéses jogalapon, szabályozottan történik. A szerződés megszabja az adatkezelés kereteit, akár a könyvtárosok végzik el ezt a feladatot, akár a szoftverüzemeltetőkre hagyják. A Qulto eddig is biztosította az archiválást, melyet most az anonimizálás váltott fel, melynek segítségével a személyes adat alapján nem lehet az érintettet beazonosítani, de az adat – pl. statisztikai adatszolgáltatásban – jól használható. Megoldott az adatok törlése, a jogosultság szabályozása, az autentikáció, és az olvasó betekinthez a saját adatainak a nyilvántartásába. További feladatok: az érintettekről tárolt információk teljes körének megjelenítése. Az exportálás lehetőségének megteremtése – minden

adat átadására vonatkozóan. Az aktív olvasók régi tranzakcióinak anonimizálása. Gyerekjogok maradéktalan biztosítása bonyolult esetekben. *Szilágyi Loránd* a 20 éves Szikla programmal kapcsolatban elmondta, hogy az elmúlt két év-tizedben a leginkább embert próbáló feladatuk a GDPR volt. Az első impulzusokat 2017 végén kapták. 2018 január – február az információk gyűjtésének az időszaka volt, miközben várták a jog és a könyvtáros szakma egyeztetését. 2018 márciusában adatvédelmi szakértőkkel feldolgozták a beérkezett kéréseket, kérdéseket, problémákat. 2018. április – május feladatai a fejlesztés, kommunikáció és adminisztráció voltak. Az előadó elmondta, hogy a Sziklának volt már jogosultságkezelő rendszere, de ehhez a GDPR miatt alaposan hozzá kellett nyúlni a következő kérdésekben: jogosultsági szintek meghatározása, álnevesítés: a tagsági érvényességtől független jogviszony bevezetése, adatok törlése és megőrzése, a kapcsolattartásban ötféle kommunikációs csomag létrehozása, olvasói jogérvényesítés megoldása. További feladat a backup fájlok törlése, a helyismereti gyűjteményekben fellelhető adatok – pl. a fotó személyes adatnak minősül – szolgáltatása és védelme. *Horváth Zoltánné* az OLIB könyvtári automatizáló és dokumentumkezelő rendszerről szólva az Oracle rendszer adatbiztonsági támogatását ismertette, és az OCLC Integrált rendszerekről beszélt. A T-Systems munkájának a GDPR szerinti tervezéséről elmondta, hogy az adatfeldolgozó munkában a mit és hogyan a könyvtár mondja meg. Példákat mutatva javasolta, hogy az IKR-ekbe be kell és be lehet építeni az adatkezelési szerződéseket. *Drucker György*, aki az EKE 2017. november 30-án szervezett adatvédelmi konferenciáján is meghívott előadó volt, a digitális korszak, az adatbiztonság és adatvédelem kihívásairól beszélt. Annak okát, hogy a könyvtári adatfeldolgozás, automatizálás terén lemaradottságban vagyunk, az alacsony

könyvtárosi bérekben jelölte meg. Elmondta, hogy Magyarországon a hagyományos (nyomtatott dokumentumok manuális kezelése) és a „digitális” (elektronikus dokumentumok, információs-kommunikációs technológiával) könyvtárosi munka párhuzamosan folyik, és ez még hosszú ideig így lesz. A nemzeti könyvtárban különböző okokból késik az OKR, OKP elindítása, melyek választ jelenthetnének az új kihívásokra. Megállapította, hogy az adatbiztonságot adminisztratív, logikai és fizikai szinten kell biztosítani. A GDPR-nek véleménye szerint vannak régi és új elemei, összességében az adatbiztonságot szeretné magasabb szintre emelni, és erre irányelveket ad. Nem rendelet, hanem útmutató, melynek segítségével az adatkezelés célját szakterületenként kell meghatározni és mikéntjét végiggondolni. A könyvtárosokra vonatkoztatva a GDPR a könyvtárhasználókat, a könyvtárosokat és a gyűjteményeket is védi.

A munka workshop formában folytatódott *A GDPR alkalmazása a magyarországi könyvtárakban* témában. A résztvevők négy csoportba rendeződtek, melyeket *Tószegi Zsuzsanna, Redl Károly, Oros Sándor és Szóllás Péter* vezetett. A csoportok a következő kérdések mentén dolgoztak: Mennyire érzi tájékozottnak a könyvtárakat és könyvtárosokat az adatvédelem kapcsán? Mennyiben tájékozott Ön? Megfelel az Ön könyvtára a GDPR előírásainak? Milyen területen érzi szükségét további szakmai (technikai) és egyéb segítségnek szakmai munkájában? Milyen javaslatai lennének a GDPR könyvtári alkalmazása tekintetében?

A csoportok az első kérdésre azt a választ adták, hogy tájékozottak is és nem is. 2018 márciusában úgy gondolták, hogy felkészültek, azóta egyre többször érzik azt, hogy nem. Az általános vélemény az volt, hogy az adatvédelemmel kapcsolatban felelősség hárul a fenntartókra is, vannak olyan könyvtárcsoportok: mint a felsőoktatási könyvtár, ahol különösen is.

Megállapították, hogy az ágazati jogszabályok nem követték – eddig legalábbis – a GDPR-t; ezt szorgalmazni kellene a szakmának. Eredményesnek remélik a szakmai szervezetek összefogását az adatvédelem kérdésében, a probléma és feladatok közvetítését, képviselőtét a minisztérium felé. Fontos megállapításnak értékelték az előadásokból, hogy a GDPR a könyvtárhasználókat, a könyvtárosokat és a gyűjteményt is védi. Ez utóbbi különösen is fontos a komplex intézményekben – pl. az egyháziak is ilyenek, kicsit múzeum, kicsit archívum jellegű, mégis könyvtár gyűjteményekben. Szükséges lenne a továbbképzés szakértők bevonásával az adatvédelemről: könyvtártípusonként, vidéki helyszínekkel is, és a jó gyakorlatok megismertetése – megismerése. Fontos lenne elkészíteni egy közösen használható protokollt, szakértők és könyvtárosok bevonásával és együttműködésével az egyes könyvtárak működésére vonatkoztatva és az integrált könyvtári rendszerek szerződéseire fókuszálva.

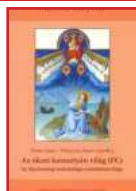
Gerencsér Judit, az MKE titkára az összegzésben és a zárszóban elmondta, hogy a szakmai nap előadásai és a workshop alapján egy összegzés készül, melyet az MKE – más szakmai szervezetekkel együtt – közvetíteni kíván a minisztériumnak.

Az egyházi könyvtárakat képviselve megerősítettem, hogy valóban mi szerveztünk először konferenciát az adatvédelemről, széles kitekintéssel, a személyes adatok védelmétől az adathordozók „élettartamáig.” Örömmel üdvözöltem, hogy az adatvédelemben nemcsak a könyvtárhasználók és a könyvtárosok, hanem a gyűjtemények védelmét is beleérti a szakma. Ugyan már kicsit szerzői jogi kérdés is, de a muzeális dokumentumok esetében nem erőteljesen körvonalazottak az adott könyvtár, mint tulajdonos jogai egy kódex vagy egyedi ősnymtatvány esetében. Elmondtam, hogy egyházi könyvtárak sajátos fenntartóira sajátos feladat hárul az adatvédelem kérdésében, ezt felismerve a katolikus egyház szakértőkkel kidolgoztatott egy ajánlást az egyházi intézmények számára a GDPR-rel kapcsolatosan. Az egyházi könyvtárakat magam is részben tájékozottnak ítélt meg, a világi kollégákhoz hasonlóan: van, ahol már tettek és sokat tettek az adatvédelem érdekében, pl. egyházi felsőoktatási könyvtárak, budapesti egyházi gyűjtemények, ahol nagyobb a könyvtárhasználók (olvasók, kutatók) száma.

Ásványi Ilona
EKE elnök

ÚJDONSÁG

Peres Imre, Németh Áron (szerk.)

Az ókori keresztyén világ. 4.,
Az újszövetségi eszkatológia
szimbólumvilága

Patmosz Újszövetségi Kutató-
intézet DRHE, Debrecen, 2018.

Peres Imre

Mennyei polgárjogunk : elméldések
a halálról és temetésről
a Filippi levél alapján

Patmosz Újszövetségi Kutató-
intézet DRHE, Debrecen, 2018.

KI KICSODA

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAKBAN

Melyik könyvtárban dolgozol? Milyen számodra fontos jellemzőjét emelnéd ki?

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjteményében. A jelenlegi hosszú elnevezésben benne rejlik egyházunk és könyvtárunk története egyben. Az idén 450 éves magyar alapítású egyház egységét a 20. század történelmének hatása osztotta ketté, így az 1920-as éveket követően az Erdély és a mai Magyarország területén az egyházi életnek is osztódnia kellett. Párhuzamosan alakultak ki gyűjtemények. Így tehát van erdélyi unitárius könyvtár és levéltár és van mindkettőből magyarországi is. A mostani elnevezés a 21. század elején történt újra egyesülést tükrözi. A Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény nevet 2014-ben vettük fel.

Mióta dolgozol itt? Hogyan kerültél ide?

1985-től kapcsolódtam be a budapesti unitárius gyülekezeti életbe. 1986-tól hitoktatói, később több cikluson át presbiteri feladatokat is elláttam. Egyik diplomamunkám témájául a magyar nyelvű unitárius sajtó történetét választottam. Kutatómunkám során ismerkedtem meg a budapesti unitárius könyvtárral, a benne található dokumentumokkal. Az akkori, 80 éven felüli könyvtáros engem megismerve bennem látta az ő tevékenysége folytatásának lehetőségét. Rendkívüli volt az elköteleződése. Dr. Kaplayné Shey Ilona azóta is példaképem. Az 1994. évi zsinat választott engem a könyvtár-levéltár élére, s azóta is ezt a feladatot látom el.

Miért, hogyan lettél könyvtáros?

Az iménti válaszom részben lefedi e kérdés

Béres-Muszka Ibolya

megválaszolását, de kiegészíteném azzal, irodalomtudomány – bölcsész diplomával rendelkezem, és előző diplomáim pedagógiai képesítést adtak. A már 25. éve tartó megbízatás arra kötelezett, hogy a Könyvtári Intézet képzésein részt vegyek, és hogy folyamatosan tovább is képezem magam.

Milyen feladatokat látsz el?

A magyarországi unitárius egyházi szervezetben a könyvtár-levéltár 1994 óta összevontan működik, azóta végzem az irányítást. Először én voltam a vezető és beosztott egy személyben. Ha kellett katalogizáltam, olvasószolgálatban a kutatókat segítettem, levéltári tájékoztatást adtam, statisztikákat szerveztem, pályázatot írtam, a gyűjtemény anyagából egyházi kiállítást szerveztem. Most, hogy már van segítségem, kicsit könnyebb távlatokban gondolkodni. Tudástárunk további bővítésén munkálkodom a digitalizálás segítségével.

Milyen kihívásokat tartogat a munkád?

Egy ilyen kisebb egyházi könyvtárban – mint a mienk, alig tízezer kötetrel – mindent egy, esetleg két személynek kell végeznie. 1997-ben egyedül pakoltam be-és ki a könyves dobozokat az önálló helyiségbe költözközéskor, ugyanis az 1970-es évektől a püspöki irodával egyben voltak a könyvek elhelyezve. 2000 után kaptam egy nyugdíjas szaklevéltárost, akivel el tudtuk kezdeni a levéltári anyag fondrevízióját, így több időm maradt a könyvtárra. Ettől az időszaktól fogva kaptam fizetést, addig térítés nélkül dolgoztam. A katalogizáláshoz is ez után sikerült találnom először könyvtárszakos egyetemi hallgatói segítséget. A 2010-es évek második

KI KICSODA

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAKBAN

felében helyiségekkel is bővült az intézményünk, sikerült kutató-olvasószobát kialakítani, a dokumentumokat szakszerűbben elhelyezni és folytatni a megkezdett feltáró-feldolgozó tevékenységet. Könyvtári katalógusunkat a Huntéka rendszerből szolgáltatjuk. A könyvtárba személyesen látogató olvasó az internet terjedése óta nagyon fogy. Történész, egyháztörténet iránt érdeklődő kutató, szakdolgozata megírását tervező egyetemi hallgató válik nálunk rendszeres olvasóvá. Ezért a forrásaink, dokumentumaink internetes elérhetőségére kell törekednünk, ez a mai kor elvárása. Ugyanakkor a múlt, az eredeti források megőrzése is nagyon fontos számomra.

Milyennek látod a mai magyar könyvtárügyet, benne az egyházi könyvtárak helyzetét?

A magyar könyvtárügy a kultúrán belül egy olyan ágazat, amit kívülről szolgáltatásnak látnak, de belülről nézve meg nem fizethető szolgálat, így aztán nagyon meg sem fizetik a benne dolgozók áldozatvállalását. A könyvtárosként dolgozók aktivitásán, kreativitásán, lelkiismeretén múlik egy adott intézmény eredményessége és nem utolsósorban azon, milyen vezető tartja össze az adott közösséget. Persze az anyagi-fenntartói háttér sokat segíthet a fejlődés lendületén. Az elmúlt negyed évszázad alatt megtapasztaltam, hogy mindezek ellenére nagy szükség van arra, hogy a lelkesedésünket ne veszítsük el, figyeljünk érzékenyen a szakmában folyamatosan zajló változásokra, az olvasói elvárásokra. Minket, egyházi könyvtárakat a különféle (fenntartói, központi költségvetési, szakértői, pályázati) támogatások tudnak fenntartani, anyagi bázisunkat biztosítani. Látszólag sok a segítség, de mire lebontva elkerül egy-egy intézményhez, bizony nagyon kevés marad. Sokszor elgondolkodom azon, hogy hol tartanánk, ha a múlt század közepétől nem kerültek volna háttérbe

az egyházi gyűjtemények... Az EKE-ben hasonló adottságokkal, nehézségekkel küzdő egyházi könyvtárral, illetve benne dolgozó könyvtárossal találkozom, ilyenkor megerősödöm abban a hitemben, hogy látszólag reménytelen helyzetben nem csupán a mi gyűjteményünk van, és mégis tudunk fejlődni, előre lépni, és a közös fórumokon lendületet kapunk egymás lelkesedésétől. Mi egyházi könyvtárosok hívó emberek is vagyunk, a hit, a remény és a szeretet szent hármassága a szakmaiság mellett további erős kapcsolat az együttműködésünkben.

Milyen hobbid, szabadidős elfoglaltságaid vannak?

Visszakérdezhetek? Mi az, hogy szabadidő? „Szabadidőben” egy kórház ügyeit intézem, amit férjem álmodott meg: egy hálapénz nélküli kórházat. Az emberekkel jót tenni, az embereket szolgálni, ezt hivatásnak tekintem. Kórházi és a gyűjteményi elfoglaltságom mellett tanítottam hétközben, évtizedekig hitoktattam az unitárius ifjúságot a vasárnapi szabadidőmben. Nagymama is lettem, tehát ha szabadidőről van szó, azt mindig valamilyen „társaságban” töltöm. A hobbim mindvégig az olvasás maradt.

Mit jelent számodra az olvasás?

A könyvek szeretete eszmélésem óta tart. Először természetesen a mesekönyvek világa ragadott meg. Nagycsaládban éltem, nem voltunk gazdagok, de szüleimnek fontos volt, hogy akár részletre is három testvéremnek és nekem könyvajándékot vegyenek. Majd kisiskolás koromban beiratkoztam a falu könyvtárába, ahol a könyvtáros néni okosan elégítette ki olvasási igényemet, ízlésformáló hatását csak később ismertem fel. Édesanyám és az általános iskolai magyartanárom tovább mélyítette az irodalom, olvasás iránti érdeklődésem. A középiskolai években is sokat olvastam, aztán jött egy évtized,

KI KICSODA

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAKBAN

amikor a családalapítás, gyereknevelés volt a hivatásom. Fontos volt, hogy a gyerekeimet olvasóvá neveljem. Ebből az időszakból legmaradandóbb emlékünkné a sok közös olvasás. Majdnem harmincéves voltam, mikor a tanítóképzőben találkoztam a tudományos olvasással. Szerettem ezt a fajta elmélyült formáját is az olvasásnak. Tizenöt évet töltöttem folyamatos tanulással a felsőoktatásban, ez napi szintű találkozást jelentett szépirodalommal, elemző művekkel. Az unitárius könyvtárba érkező saját és különböző felekezeti sajtót is naponta figyelemmel kísérem. Az olvasás, bár figyelmet követel, ismeretet ad, kielégíti a kíváncsiságomat, gyönyörködtet és ellazít engem.

Melyek a legfontosabb, meghatározó olvasmányélményeid?

Visszaautalva a gyerekkoromra: nagyon szerettem a különböző népek meséit, a magyar népmesék humorát. Az általános iskolában sok verset olvastam, rendszeresen szavaltam, és egy párat írtam is. A kötelező olvasmányok tizenévesen engem nem taszítottak, mint a korombeli diákokat, könnyen belehelyezkedtem az adott korba, pl. az Egri Csillagok, az Aranyember című regények világába. Utóbbit többször elolvastam, mielőtt a diákjaimmal elkezdtük elemezni, minden alkalommal más helyeződött

az érdeklődésem középpontjába. Az ókori görög irodalomból Szophoklész Antigonéja több évtizede visszacseng az emlékeimbe. A középiskolai évek alatt fedeztem fel Villon, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud költészetét, megannyi külön világot. Ady versei, társadalompolitikai írásai nagy hatással voltak rám. Kilépve a gyermeki látószögből, másképp figyeltem a világot. A gyerekneveléssel töltött időszakomban olvastam Thomas Mann Varázshegy című művét, amit esténként a konyhában elemeztünk ösztönösen szintén irodalomrajongó bátyámmal. Hitoktatóként a Biblia olvasása, a gyerekekkel történő értelmezése volt elemi hatással rám, és remélem, át tudtam adni valamit ebből a hatásból nekik is. Ahogy változom (ez öregedést is jelent!), úgy változnak az ágyam mellett sorakozó művek szerzői, műfajai: Arany János, Márai Sándor, Eszterházy összegző kötetei. De figyelem az új hangokat is: pl. Háty János, Grecsó Krisztián egy-egy művét érdeklődéssel fogadom. Könyvtárosként „hivatásos” olvasóvá váltam, de a betűk szerelmese maradtam!

Béres-Muszka Ibolya

Magyar Unitárius Egyház

Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény

Könyvtára

ÚJDONSÁG

Bálint Péter, Bálint Zsuzsa
„Azé kűdött az Isten ide hozták, hogy segíjék rajtatok” : példázatok és folklórszövegek hermeneutikája

Hajdúböszörmény, Didakt, 2018.

Bagyinszki Ágoston,
Mészáros Lukács (szerk.)

Apóriák : természettudomány és teológia párbeszédben

L'Harmattan : Sapiientia
Főiskola, 2018.

KITEKINTÓ

BESZÁMOLÓ A FOCUS ON OPEN SCIENCE KONFERENCIÁRÓL

Az EISZ (Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Program) és az SKS (Scientific Knowledge Services) harmadszor szervezett konferenciát, amelyen a tudományos tevékenység során keletkező tanulmányok, adatok és további információk szabad elérésének gyakorlatát mutatták be a szakértők. A Magyar Tudomány Ünnepe keretében megtartott idei rendezvény címe – *Open Science and the Management of a Cultural Change* – rámutat arra, hogy a folyamatos technikai, tudománypolitikai és kulturális változásban mennyire fontos, hogy odafigyeljünk és megtervezzük a nyílt hozzáféréssel kapcsolatos folyamatokat.

A rendezvényen kutatók és könyvtárosok mutatták be a saját területüket, illetve kiadók és más tartalomszolgáltatók ismertették a nyílt hozzáférés gyakorlatát a saját szervezetükön belül. Az alábbi beszámolóban nem szerepelnek a kiadói (szponzori) felszólalások. Valamennyi előadás diái és videófelvételei elérhetők az EISZ Titkárság honlapján.¹

A konferenciát Török Ádám, az MTA főtitkára nyitotta meg. Rövid köszöntőjében kiemelte a nyílt hozzáférés fontosságát, a kutatók felelősségét, és megemlítette a tudománypolitika legutóbbi változásait ezen a területen: az előfizetésre fordított kiadások átcsatornázását publikációs költségekbe, illetve a Plan S kezdeményezést, amelyben 12 nagy európai kutatásfinanszírozó testület jelentette be, hogy 2020-tól kizárólag olyan kutatásokat támogatnak, amelyek eredményei nyílt hozzáférésű folyóiratokban jelennek meg.

¹ Focus on Open Science: <https://bit.ly/2G9dt6R> [Utolsó elérés: 2018.11.26.]

Astrid Verheusen, a LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Európai Tudományos Könyvtárak Egyesülete) igazgatója mutatta be a 440 szakkönyvtárat tömörítő szervezet működését, rendezvényeit, stratégiáját. Felhívta a figyelmet Közép-Európa viszonylagos alul-reprezentáltságára a LIBER-ben, és bátorította a kollégákat, hogy aktívan vegyenek részt a szervezet életében.

Vanessa Proudman, a SPARC Europe (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) igazgatója a nyílt hozzáféréssel kapcsolatos pénzügyi- és infrastrukturális követelményekről tartott előadást. A fenntarthatósághoz elengedhetetlen az együttműködés, a költségek átlátható kezelése és a tudománypolitika egységes szabályozása. A nyílt hozzáférést biztosító infrastruktúrára több lehetőséget is biztosít a szakmai szervezeteket tömörítő SCOSS (Global Sustainability Coalition for Open Science Services).

Soós Sándor, az MTA Könyvtár és Információs Központ Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztály vezetője felhívta a figyelmet arra, hogy a tudománymetria milyen eszközökkel tudja segíteni a nyílt hozzáférésre vonatkozó álláspontok kialakítását. Előadásában beszámolt arról, hogy a tudománypolitika irányai hogyan befolyásolhatják a kutatói magatartást, illetve hangsúlyozta a szakterületi különbségek fontosságát a folyamatokban.

Paul Ayris, a University College London kiadója, a UCL Press igazgatója ismertette Nagy-Britannia első nyílt hozzáférésű modellben

működő egyetemi kiadójának a tevékenységét. Kiemelte, hogy a nyílt hozzáféréssel történő publikálás erősíti az egyetem egyik legfontosabb célkitűzését: az intézményben zajló kutatások minél szélesebb körrel való megismertetését. A UCL Press szabad hozzáférésben jelentet meg több folyóiratot (köztük a *Jewish Historical Studies*-t) és évente mintegy ötven társadalom- és bölcsészettudományi e-könyvet.

Bernhard Mittermaier, a Forschungszentrum Jülich könyvtárvezetője bemutatta az intézeti könyvtár által fejlesztett adatbázist, amely a kiadókra bontott előfizetési, publikálási és használati adatok segítségével támpontot nyújthat az intézmény kutatóinak a megfelelő publikálási szokások kialakításához. A későbbiekben hasonló szolgáltatást terveznek bevezetni országos szinten is.

A konferencia zárásaként Diane Geraci (a Közép-európai Egyetem könyvtárvezetője), Bernhard Mittermaier és Liam Earney (a Jisc Collections igazgatója) kerekasztal-beszélgetést folytatott Paul Ayriss vezetésével, amelynek kapcsán több más téma mellett kitértek a tudományértékelési sajátosságokra; a kutatók, finanszírozók és könyvtárak közti kommunikáció fontosságára; a Plan S jelentette kihívásokra.

A konferencián elhangzó előadások egybehangzóan jelezték, hogy a tudományos világ jelentős változások előtt áll, és minden szereplőnek fel kell készülnie arra, hogy a változások a tudományos közösség és az egész társadalom javára szolgáljanak.

Lencsés Ákos
MTA KIK EISZ Titkárság

ÖRÖKZÖLD

EGYHÁZI KÖNYVTÁROSOK TOVÁBBKÉPZŐ TANFOLYAMA – 1973

Hazánkban 30 nagy és több ezer kisebb és kicsi (főként egyházközségi, gyülekezeti, plébániai) egyházi könyvtárat találunk. Állományuk hozzávetőlegesen hárommillió könyvtári egység. Gyűjtőkörük elsősorban a hittudományra és a társadalomtudományokra (filozófia, történelem, jog, irodalom, pedagógia, helytörténet) terjed ki; nagyszámú kódexszel, kézirattal, ősnymtatvánnyal, régi-ritka és régi-magyar nyomtatvánnyal rendelkeznek. Ha meggondoljuk, hogy megyei könyvtáraink túlnyomórészt 1949 és 1952 között jöttek létre, és maga a „korelnök”, a Győri Megyei Könyvtár is mindössze 77 éves, világosan látjuk, a tudományos kutatás szempontjából mennyire nélkülözhetetlenek

a 16-19. századi anyagban gazdag egyházi könyvtárak. Jelentőségüket még földrajzi helyzetük is fokozza, hiszen nélkülük a vidék régi könyvekkel való ellátottsága igencsak szegényes lenne.

Az egyházi gyűjtemények kezelése és fel-tárása speciális ismereteket igényel: részben többet, részben kevesebbet, de főként mást, mint amit és amennyit az egyetemi, ill. a közép-fokú általános könyvtárosképzés nyújtani tud. Alapos teológiai, filozófiai, vallás- és egyháztörténeti tájékozottság, tisztességes latin és német nyelvtudás (némi görögről, héberről, angolról és franciáról nem is beszélve) – ez még csak az előfeltétel, amely mellett egy egyházi könyvtárosnak meg kell (kellene!) állnia

a helyét jóformán az összes „hagyományos” könyvtári munkakörben, és nemegyszer értenie kell a levéltári munkához is.

Az egyházi könyvtárak kezelői kevés kivétellel mind egyházi személyek. Közülük azon kevesek, akik az ELTE könyvtárszakán végeztek, és azok, akik – mintegy húszan – a KMK szaktanfolyamán nyertek könyvtárosi képesítést, általában a nagyobb egyházi könyvtárakban dolgoznak. Azt viszont már nem mondhatjuk el, hogy a nagy egyházi könyvtárakban dolgozó könyvtárosok közül ha nem is mind-egyiknek, de legalább minden másodiknak megvan a könyvtárosi végzettsége. Egyébként is a könyvtárósság – a legeslegjobb esetben is – csak másodlagos foglalkozás számukra, hiszen elsősorban lelkészek, plébánosok, rabbik, vagy szerzetes-tanárok, akiket az egyházközségi gondok és feladatok, a gazdasági és szociális problémák, a tanítás, az adminisztráció, az utaztatás az egyes gyülekezetek között, az egyházi továbbképzés, a püspökség ügyeiben való részvétel stb. annyira leköt, hogy minden más csak emellett, emögött, második-harmadik-tizedik elfoglaltságként jöhet számítása. Volt például olyan hallgatónk, aki havonta leutazta a maga 1500-1700 kilométerét az elszórt hitközségek között. Volt egy másik: el lát három református gyülekezetet, két-három könyvtári munkakört, rengeteg idegenvezetést, és ezenkívül van féltucat iskoláskorú gyermeke.

Visszatérve a képesítéshez: a több éves vagy évtizedes könyvtári munka természetesen magába véve is nagyon sokat jelent, azonban a kéziratok és a régi nyomtatványok szakszerű feltárás miatt égető szükség volt már egy speciális tananyagú magasszintű szaktanfolyamra. Az MM Könyvtárügyi Osztályának jóváhagyásával, alapos előkészítés után, 1973 januárjában kezdtük meg ezt az egyévesre tervezett, havi két teljes napot igénybevevő (8-19 óráig) egyházi könyvtárosi tanfolyamot,

továbbképzésnek szánva, vagyis eleve adottnak vettük a középfokú könyvtárosképzés, ill. legalább a Sallai-Sebestyén kézikönyv ismeretanyagát.

A tanfolyam a következő főbb témaköröket ölelte fel: magyar könyvtárügy és könyvtártörténet, bibliográfiai ismeretek, kodikológia, paleográfia (latin, görög, héber, cirill, keleti nyelvek és zenei), történeti segédtudományok (kronológia, naptárrendszerek, címertan), általános és hazai nyomdászattörténet, ősnymtatványok, régi könyvek, illusztrációtörténet (a kódexfestőművészettől a 18. századi metszetekig), papírgyártás, vízjegykutatás, régi könyvkötések, kéziratok-kézirattári munka, állományvédelem, kiállítástechnika, fényképezési és sokszorosítási eljárások. Az előadásokon kívül a hallgatóknak kodikológiából, kézirat-, ősnymtatvány- és régikönyv-feldolgozásból és régikönyvkötés-ismeretből 4-8 órás gyakorlatokat is kellett végezniük. A mindenre gondoló, sokoldalú tanterv összeállításáért Csapodi Csabát illeti köszönet.

Az egyházi gyűjteményi központok a tanfolyam kiegészítésül 3 kétnapos tanulmányutat szerveztek a hallgatók számára, akik így megismerkedhettek az összes jelentős hazai egyházi könyvtárral és a tanulmányaik során tárgyalt kódexekkel, kéziratokkal és régi könyvekkel. A könyvtárlátogatások során a püspökök, ill. más egyházi vezetők személyesen is fogadták és vendégül látták a társaságot, s az így kialakult jó kapcsolatnak is végső soron a könyvtárak látták hasznát: a püspökök iparkodtak rendbehozatni a könyvtárakat, könyvtárosokat neveztek ki, kiállításokat szerveztek, szorgalmazták a hiányos vagy hiányzó katalógusok rendbetételét, felállítását, a könyvtár történetének megírását, a megyei könyvtárakkal való együttműködést stb.

A felkért negyven előadó mindegyike a saját szakterületének kiváló szakembere, nemegyszer

közismert tudósa – így részben emiatt, másrészt a hallgatók minden várakozást felülmúló érdeklődése és aktív részvétele következtében a tanfolyam rendkívül magas színvonalú volt. Az oktatógárda egyetemi tanárokból, akadémiai és más kutatókból, az OSZK, az MTA Könyvtára, az Egyetemi Könyvtár és az Országos Levéltár szakemberiből állt. Az OSZK-KMK részéről a következő kollégák tartottak előadásokat: Bata Imre, Berlász Jenő, Borsa Gedeon, Csapodiné Gárdonyi Klára, Fallenbüchl Zoltán, Fazekas József, Harasztly Gyula, Hervay Ferenc, Holl Béla, Papp István, Pintér Márta, Sebestyén Géza, Szentmihályi János, Vekerdí József, Vizkelety András,

Windisch Éva. A tanfolyamnak igen nagy és jó szakmai visszhangja van mind könyvtárosi, mind pedig egyházi körökben.

Összesen 45 egyházi könyvtáros kapott bizonyítványt: közülük egy izraelita, négy evangélikus, 8 református, és 32 katolikus. Az 1973. november 16-án tartott évzárón több püspök és egyházi vezető mondott köszönetet a Művelődésügyi Minisztériumnak és a KMK-nak a tanfolyam megszervezéséért. Egyúttal azt is kérték, hogy a jövőben évi 2-3 napos szakmai konzultációra hívjuk össze a hallgatókat. Ha ezt sikerülne megvalósítanunk, akkor a hosszú évekre tervezett RMNY-vállalkozás is jól felkészült, megbízható szakemberekre támaszkodhatna.

Forrás: Pintér Márta: Egyházi könyvtárosok továbbképző tanfolyama – 1973 in OSZK Híradó 16 (1973/11-12) 245-247.

PRÓNAY SÁNDOR-DÍJAS MŰVELŐDÉSTÖRTÉNÉSZ, EGYKORI EGYHÁZI GYŰJTEMÉNYVEZETŐ: DR. SZÁLA ERZSÉBET

Az evangélikus egyház szervezésében 2018. november 11-én került sor a hagyományos Márton-napi ünnepségre, melyen átadták az egyház gyülekezeteiben az iraki üldözött keresztények támogatására összegyűjtött mintegy 10.000.000 Ft-ot. Pröhle Gergely országos felügyelő átvehette az OSZK-tól azt a 15 könyvrítkaságot, köztük a Balassa-kódexet, melyet 1950 óta letétként őriztek.

Ezen az ünnepségen osztották ki az Ordass Lajos – és a Prónay Sándor-díjakat is.

A laikusoknak alapított Prónay Sándor-díjat Szála Erzsébet művelődéstörténész, a Soproni Evangélikus Gyűjtemények korábbi igazgatója vehette át. Őt az egyház írott és tárgyi emlékeinek tudós és gondos gyűjtéséért, gondozásáért

és bemutatásáért évtizedeken át végzett munkájának elismeréseként jutalmazták a kitüntetéssel.

Szívből gratulálunk!

*Ásványi Ilona
EKE elnök*

MINŐSÍTETT KÖNYVTÁR

A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára

Az EMMI Akadémia utcai székházának Tükörtermében vehették át 2018. november 13-án díszoklevelüket azoknak a könyvtárnak a képviselői, akik sikeresen pályáztak a **Minősített Könyvtári Címre**, illetve a **Könyvtári Minőségi Díjra**.

Október végén örömmel értesültünk arról, hogy a *Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára* – az egyházi könyvtárak közül elsőként – eredményesen pályázott e rangos szakmai elismerésre. A címet – amelyet a nyertesek 5 évig birtokolhatnak – az idei évben felsőoktatási

könyvtárak, települési könyvtárak (megyei könyvtárak, megyei hatókörű városi könyvtárak, városi könyvtárak) és országos szakkönyvtár nyerte el. A „Könyvtári Minőségi Díjat” a Gödöllői Városi Könyvtárnak ítelték a bírálók az Olvasók Diadala – Online olvasásfejlesztési játék innovációjáért. A nyerteseknek ezúton is gratulálunk!

Ásványi Ilona
EKE elnök

A TESTTÉ LETT IGE ISTENIVÉ TESZ BENNÜNKET

Tudjuk, hogy az Ige a Szent Szűztől testet öltött, s a régi emberi természetet új módon vette magára. Azt is tudjuk, hogy mint ember ugyanabból az anyagból volt, mint mi, mert ha nem abból lett volna, hiába parancsolta volna, hogy kövessük őt, mint Mesterünket. Ha ugyanis az az ember más valóságú lett volna, miért parancsolhatna hasonló dolgokat nekem, aki gyengének születtem, és ez hogyan is volna jó és igazságos?

Hogy ne valami egészen más lénynek gondoljuk, mint amilyenek mi vagyunk, vállalta a fáradalmat, akarta, hogy éhezze, a szonjúságot nem utasította el; szüksége volt az éjszakai pihenésre, nem menekült a szenvedéstől, alávetette magát a halál törvényének, kinyilvánította feltámadását, hogy emberi mivoltát mindenben elénk állítsa azért, hogy te, szenvedő ember, ne veszítsd el bátorságodat, hanem – ha embernek vallod magadat – vározz arra, amit az Isten állított eléd.

Szent Hippolytus

A kiadvány változatlan formában és tartalommal szabadon terjeszthető, felhasználható, nyomtatható, sokszorosítható és korlátozás nélkül közzétehető!

Lezárva: 2018. december 7.

Felelős kiadó: az Egyházi Könyvtárak Egyesülése elnöke

Kiadó: Egyházi Könyvtárak Egyesülése

Felelős szerkesztő: Török Beáta Tördelte: Tegzes Béla

Az Egyesülés székhelye: 1092 Budapest, Ráday utca 28.

A szerkesztőség címe: 1052 Budapest, Piarista köz 1.

E-mail: biblio@sapientia.hu Telefon: 1-486-4421

Nyomtatott kiadás: ISSN 2064-9290

Online kiadás: ISSN 2416-0229